

FRANZ KAFKA

PROCES

Dramatizace
Jan Grossman

Použito překladu
Ria Preisnera

Tato dramatizace byla napsána
pro divadlo Na zábradlí
a měla v tomto divadle premiéru
26. května 1966

Zatčení

(Pokoj K. V posteli leží K., v rohu neviděn, 2. hlídac. Zvonění budíku)

K. (vzbouzí se, čeká, vstává. Zaklepání. K. nereaguje. Vejde 1. hlídac, ospalý, vylekaný): Kdo jste?

1. HLÍDAČ: Vy jste zvonil?

K.: Ať mi Anna přinese snídani, půl osmé, za hodinu musím být v kanceláři.

1. HLÍDAČ: Chce aby mu Anna —

2. HLÍDAČ: Vyloučeno.

K.: To jsou mi noviny! Jsem zvědav, jak mi paní bytná vysvětlí toto vyrušování.

2. HLÍDAČ: Nechcete raději zůstat tady?

K.: Nechci a nechci s vámi mluvit, dokud se mi ne-představíte.

1. HLÍDAČ: Mysleli jsme to dobře.

2. HLÍDAČ: Zas jeden, který dělá zbytečné potíže.

K.: Jak je libo, páновé, vyřídím si to jinak a jinde. (Obleká se)

2. HLÍDAČ: Nikam nepůjdete, jste zatčen.

K.: Podívejme! Tohle si zodpovíte, pánové! Zatčen! A proč — prosím?

2. HLÍDAČ: To není naše věc, abychom vám to vysvětlovali. Překračuju svou pravomoc, pane, už tím, že s vámi přátelsky rozmlovuám, neslyší to, doufám, nikdo než František, ten se k vám rovněž choval vlídněji, než dovolují naše předpisy.

1. HLÍDAČ: Řízení je zahájeno, ostatní se dovíté v pravý čas.

2. HLÍDAČ: Máte štěstí, že jste dostal za hlídáče právě nás dva. Ani do budoucna si nemůžete přát nic lepšího.

1. HLÍDAČ: Teď budete musit nosit horší košile, ale tyhle, když dovolíte, vám schováme s ostatním prádlem, a jestli vaše věc dopadne dobré, všechno dostanete v pořádku zpátky.

2. HLÍDAČ: U nás budou vaše věci uloženy bezpečněji než ve skladisti, ve skladisti dochází často k zpronevěrám nebo tam svíršky za čas prodají, ať už je řízení skončeno nebo ne.

1. HLÍDAČ: A dneska trvají procesy dlouho. Skladisti by vám sice vyplatilo, co za svíršky strží, ale to je pakatel, protože při prodeji nerozhoduje výše

nabídky, ale výše úplatku, a i tento pakatel se stále zmenšuje, jak jde zboží bůhví kolik let z ruky do ruky — o tom bychom vám mohli vypravovat, pane.

K.: Já rozumím žertu, pánové, tohle je však na mne trochu silný tabák. Ale prosím, jak je libo. (K. do skříně hledat doklady)

2. HLÍDAČ: Zdá se, že má rozum. (Klepání, vejde Grubachová se snídant. Dozorci ke dveřím, berou snídani)

K.: Jen pojde dál, paní Grubachová. (Grubachová s omluvami mizí) Proč nešla dál?

1. HLÍDAČ: Nesmí. Jste přece zatčen.

K.: Co je to za nesmysl? Zatčen, a takovým způsobem!

2. HLÍDAČ: Zas už začínáte? Nemůžeme vám odpovídat, copak jste neslyšel?

K.: Budete musit! Tady jsou moje osobní doklady a vy mi ukažte svoje a přede vším zatykač.

2. HLÍDAČ: Panebože, copak se nedovedete vpravit do své situace a musíte jako naschvál dráždit zrovna nás, lidi, kteří jsou vám ze všech blížných teď nejbližší?

1. HLÍDAČ: Svatá pravda, pane. (Hlídači jedí)

K.: Tryám na své žádosti. Zde jsou mé doklady.

2. HLÍDAČ: A co je nám po nich? Jste vážně horší než malé dítě. Co vlastně chcete? Skoncovat svůj obrovský proces tím, že se s námi, hlídáči, bavíte o legitimaci a o zatykači? Jsme obyčejný zřízenci, v takových lejstřech se ani nevyznamíme, a pokud jde o vaši věc, máme vás deset hodin denně hlídat, za to jsme placeni a tečka. Víc nejsme a nemůžeme, ale to nám dá rozum, že vysoký úřad, kterému sloužíme, podrobně prověřuje důvody a osobu zatčeného, samozřejmě dřív, než takové zatčení nařídí. V tom se nemůže stát chyba.

1. HLÍDAČ: Nás úřad, pokud ho znám, a já příkladně znám jenom jeho nejnižší stupně, nehledá, přece vinu v obyvatelstvu, ale je, jak se praví v zákoně, vinou přitahován. A pak posílá nás, hlídáče. Takový je zákon.

K.: Takový zákon neznám.

1. HLÍDAČ: Slyšíš ho, Vildo, přiznává, že nezná zákon a zároveň tvrdí, že je nevinen.

2. HLÍDAČ: Mluv s ním, když nemá z ničeho pojem.

K.: Dovedte mne okamžitě k svému představenému!

2. HLÍDAČ: Až on nařídí, dřív ne. A můžu-li vám radit, chovejte se klidně a vyčkejte, jak o vás bude usneseno. Nerozptylujte se zbytečnými myšlenkami, seberte se, budou se na vás klást velké nároky.

1. HLÍDAČ: Radíme vám dobré, pane, ačkoliv jste se k nám nechoval, jak by zasluhovala naše ochota. At jsme co jsme, ve srovnání s vánou jsme svobodní lidé — na to nezapomínejte. Přesto vám rádi skočíme naproti do kavárny pro nějakou maličkost k snídani, jestliže máte penze.

(K. si vezme jablko, napije se a ulehne na postel.
Pauza)

HLAS (z vedlejšího pokoj): Josef K.!

K.: Konečně!

1. HLÍDAČ: Co vás napadá? Chcete jít před dozorce v košili? Dá vás seřezat a nás taky!

K.: Nechte mě! Když mě přepadne ráno v posteli, nemůže očekávat, že ho příjmu v bůhvýjáce parádě!

2. HLÍDAČ: To se nedá nic dělat.

1. HLÍDAČ: Mějte rozum! Sako!

K.: Směšné ciráty!

2. HLÍDAČ: Černé, musí být černé!

K.: Prosím, jak je libo. Však to ještě není hlavní přeříčení. Jestliže se tím celá věc urychlí, bez všeho. (Odhází) Nemám se snad taky napřed vykoupat?

Výslech před dozorcem

(Vedlejší pokoj. Dozorce za stolem, Rabinsteiner, Kullich, Kaminer. Uchází K.)

DOZORCE: Josef K.?

K. (kývne)

DOZORCE: Události dnešního rána vás patrně velice překvapily?

K.: To jistě překvapily; ale neřekl bych, že velice.

DOZORCE: Ne velice?

K.: Totiž, abyste mi správně rozuměl — Mohu se posadit?

DOZORCE: Nemá se to — ale —

K. (zůstane stát): Jak bych to vyjádřil: samozřejmě jsem velice překvapen, ale když je člověku třicet a od malička se musí probíjet — odkázán sám na sebe — a to je můj případ — jaksi se otuší a lec-

jaké to překvapení si hned tak nepřipustí. Zejména to dnešní ne.

DOZORCE: Proč zejména to dnešní ne?

K.: Nemyslím, že to byl všechno nějaký žert, takový žert by snad nestál za tolik námahy, musili by do toho být zapojeni všichni obyvatelé pensionu, že ano, a samozřejmě i vy všichni, a to už by jaksi přesahovalo meze žertu; jak tedy znova říkám, nemyslím si, že to byl žert —

DOZORCE: Zcela správně.

K.: Avšak na druhé straně to jistě nemůže být nic významného. Jsem obžalován, prosím, ale nemohu najít sebemenší vinu, pro kterou by mě mohl někdo žalovat. Ale i to je, řekněme, vedlejší. Hlavní otázka zní: když jsem obžalován? Který úřad vede řízení? Jste úředníci? Výkonné orgány? Nikdo z vás nemá uniformu, pokud bychom nechtěli považovat za uniformu vaše obleky — ale to jsou spíš jakési civilní obleky, že ano? Jenom v této věci bych si přál mít jasno a jsem přesvědčen, že jakmile se tato záležitost vysvětlí, rozejdem se jako nejlepší přátele.

DOZORCE: To se ovšem myslíte. My všichni jsme tady pro vaši věc zcela vedlejší, vlastně o ní téměř nic nevíme. I kdybychom měli nejdokonalejší uniformy, nevyypadala by vaše záležitost o nic hůř než vypadá. Nejsem vůbec zmocněn sdělit vám, že jste obžalován, respektive nevím, zda jste obžalován. Jestliže hlídači žvanili něco jiného, tak jenom žvanili. A i když teď neodpovím na vaše otázky, mohu vám poradit jedno: nemyslete na nás a na to, co se s námi stane, myslte na sebe. A nevynášejte se zbytečně svým pocitem nevinnosti, kazí to dojem, kterým jste na mne zapůsobil a to nebyl dojem špatný. (Pauza)

K.: Ale vždyť je to všechno nesmysl! — Prokurátor Hasterer je můj dobrý přítel, mohu mu zatelefonovat?

DOZORCE: Samozřejmě — ale proč? Jaký to má smysl?

K.: Proč? Vy se mě ptáte po smyslu, vy, kteří tu provádíté nejnesmyslnější věci? To je k zbláznění! Tamti pánoně mě nejdřív přepadnou v posteli, teď tu postavají u dveří a dívají se, jak ze mne dělá-

te šáka, jsem údajně zatčen — a „proč“ mám telefonovat prokurátorovi! Prosím, jak je libo, nebudu mu telefonovat!

DOZORCE: Ale proč byste netelefonoval? Raťte. K.: Ne. Už se mi nechce. (K. spatří v okně díváky) Jděte pryč! Tady není žádné divadlo! (Diváci zmizí) Čumilové dotěrní! Neuvěřitelná bezohlednost! (Pauza) Tak jak, pánoně? Moje záležitost, jestli se nemylím, je zřejmě skončena. Nelámejte si už hlavu, zda jste postupovali správně či nikoliv, snažme to a podejme si ruku na usmířenou. Máte-li stejný názor, prosím —

DOZORCE (vstává): Tak prostě to, bohužel, není. Tím neříkám, že si máte zoufat. Proč taky, jste jenom zatčen, nic víc. Bylo mou povinností vám to oznámit: to jsem učinil a viděl jsem, jak jste zprávu přijal. To je pro dnešek všechno a můžeme se rozloučit, ovšem jen prozatím. Ted asi chcete do banky?

K.: Do banky? Jak mohu jet do banky, jsem přece zatčen!

DOZORCE (na odchodu): Jistě. Ale to neznamená, že nemůžete vykonávat svoje povolání; ve vašem obvyklém způsobu životu vám nebude bráňeno.

K.: Pak to zatčení nemí asi tak strašné.

DOZORCE: Nic takového jsem neříkal.

K.: Ale přesto jste hrozně spěchal mi to oznámit.

DOZORCE: Moje povinnost.

K.: Hloupá povinnost.

DOZORCE: Snad. Ale ztrácíme čas zbytečnými řečmi. Myslel jsem, že chcete jít do banky. Protože dáváte pozor na každé slovíčko, dodávám: nenu-tím vás, abyste jel do banky, myslí jsem, že vy sám si přejete jet do banky. Pro ten případ, abych vám to usnadnil a vás příchoz do banky vzbudil co nejmenší pozornost, zařídil jsem, aby vás čekali tito pánoně, vaši kolegové. (Dozorce odejde, K. později teď své kolegy)

K.: Dobrý den. Pan Rabinsteiner, pan Kullich a pan Kaminer, že ano? Promiňte pánoně, nepoznal jsem vás. Tak půjdeme do práce, že ano? (Mladíci mu úslužně shánějí oblečení, odchod ven. Setkání s Grubachovou. Na schodech jeden z „diváků“) Nedívajte se tam! (Na ulici) Je už pozdě, pánoně, vezmeme si taxík! (Kaminer se rozbíhá pro taxíka)

První banka

(K. pracuje v bance. Kanceláří projde náměstek)

NÁMĚSTEK: Servus, kolego. Abych nezapomněl, možu vás pozvat na zítřek na oběd? Bude tam nás zákazník z Itálie, moc mi na tom záleží, přijde také prokurátor Hasterer, toho přece dobré znáte, budete tak laskav, těším se na shledanou. (Náměstek zmizí, K. usedá. K. zvoní, přichází Rabinstiner)

K. (předává mu spisy, jakoby mimochodem): Budete tak laskav, přidělá jsem vám, pane Rabinstinere, dneska práci navíc, rád bych se omluvil —

RABINSTEINER (strne, jako by se lekl)

K.: Bylo to po prvé, ale ujišťuji vás, naposled. Děkuju vám. (Rabinstiner s úklonou odchází. K. zvoní, přichází Kullich. K. předává mu spisy, jakoby mimochodem) To dnešní tak zvané zatčení, pane Kullichu, úplný nesmysl, nevím, co o tom soudíte vy, ale považuji za svou povinnost omluvit se vám —

KULLICH (strne, jako by se lekl)

K.: Opravdu mě to mrzi. Děkuju vám. (Kullich s úklonou odchází. K. zvoní, přichází Kaminer. K. předává mu spisy, jakoby mimochodem) Groteska ta dnešní epizoda, jindy by to člověka i povabilo —

KAMINER (strne, jako by se lekl)

K.: — ale darmo mluvit, člověk nemá na hlopousti kdy. Děkuju vám. (Kaminer s úklonou odchází. Telefon zvoní. K. jej zvedá)

HLAS TELEFONU (s poruchami): — — — v záležitosti přešetřování některých bodů vašeho procesu. Vezměte laskavě na vědomí, že tato přešetřování se budou nadále opakovat, nikoliv každý týden, ale přece jen pravidelně — ve vašem i obecném zájmu, aby proces byl co nejdřív skoncován, proto je třeba postupovat důkladně a — — — kdybyste si přál jiný termín, bude vám podle možnosti vyhověno, přešetření se mohou konat i v noci, ale v tom případě je důvodná pochybnost — — — námitek, dostavte se v určenou hodinu do ulice — — — (Vejde náměstek. K. zavěší telefon)

NÁMĚSTEK: Špatné zprávy?

K.: Nikoliv, pane náměstku. Ale bohužel vás musím požádat o prominutí. Na zítřek jsem zadán a nevím — — —

NÁMĚSTEK: Škoda, kolego, škoda, škoda. (Náměstek odchází) Servus, kolego.

Paní Grubachová

(K. přichází do pensionu. Paní Grubachová zašívá)

K.: Pořád plné ruce práce.

GRUBACHOVÁ: Přes den patřím nájemníkům; pro sebe mám jen večery.

K.: A já vám ještě přidělávám práci.

GRUBACHOVÁ: Vůbec o tom nemluvte, pane K., to je malichernost; nestojí to za řeč.

K.: Stát se to v mé bance, poradil bych si jinak: mám tam podřízené úředníky, telefon, státní a domácí linku, člověk je pořád v práci, myslí a reaguje, v bance by mě takové zatčení i pobavilo. Nu, co se stalo, stalo se, člověk se pořád učí, vlastně jsem o tom ani nechtěl mluvit, ale těší mě, že se shodujeme, vžádím si názoru tak rozumné ženy, jako jste vy. (Paní Grubachová nereaguje a šije dále. Pauza) Slečna Bürstnerová je doma?

GRUBACHOVÁ: Ještě nepřišla.

K.: Rád bych se jí taky omluvil, ta ranní přihoda ji určitě obtěžovala.

GRUBACHOVÁ (nahle reaguje): Ach, slečna Bürstnerová. Noc co noc, pane K., chodí pozdě, někdy až k ránu, jinak je to hodně a milé děvče, svatá pravda, ale měla by na sebe více hledět, už dvakrát jsem ji zahlédla tady na rohu a pokaždé s jiným pámem, chraň bůh, abych pomlouvala, já nikoho nepomlouvám, ale jde mi, chápejte, o pověst domu.

K. (rozlícen): Když vám jde o pověst domu, tak musíte dát výpověď mně! (K. odejde)

První soud

(Hustý dešť. K. jede z banky k soudu).

K.: Promiňte, hledám jistého truhláře Lanze — ? (Záporné odpovědi. Po několikerém opakování otázky osloví pradlenu) Truhlář Lanz, nebydlí tady náhodou?

PRADLENA: Prosím, račte — (K. vstupuje do přelidněné místnosti, hned se vráci)

K.: Jde patrně o nedorozumění, já hledal jistého truhláře Lanze —

PRADLENA: Ano, prosím, jen račte dovnitř. Hned za vámi zavřu, po vás už tam nikdo není.

K.: Už teď je tam hlava na hlavě. (K. vstupuje do sálu, holčička ho vede k podiu, kde sedí soudce a rádce. Jak K. rozráží shromáždění, dělí se dav na levý a pravý tábor — ulička mezi nimi zůstává. Soudce upozorněn na K. vytahuje hodinky)

SOUĐCE: Předvolán na 12,10. (Mručení v sále vpravo) Přišel jste pozdě. (Mručení vpravo zesílí a zvlna slabne)

K.: Snad pozdě, ale přece. Tady mě máte. (Potlesk vpravo)

SOUĐCE: Nejsem za takových okolností povinen podrobit vás výslechu. (Mručení vpravo) Udělám to výjimečně a za předpokladu, že se podobné zpoždění nebude nikdy opakovat. Předstupte. (K. vtláčen na židle. Soudce se probírá lejstry) Josef K.?

K. (gesto)

SOUĐCE: Malíř pokojů?

K.: Nikoliv. První prokurista známé banky. (Vpravo smích. K. se k němu přidá. Vlevo výhravné ticho) Vaše otázka, pane vyšetřující, respektive vaše konstatování — „malíř pokojů“ — je sama o sobě výmluvným svědectvím o charakteru celého řízení, jak se proti mně vede. Můžete zajisté namítnout, že se tu o žádné řízení nejedná, a v tom případě mi nezbude než s vámi souhlasit: opravdu, řízení je to jen tehdy, jestliže je jako řízení uznám. A já je — když dovolíte — uznávám, aspoň na okamžík a přede vším ze soucitu; má to zřejmě zapotřebí, je tuze podvyživené. Neříkám „lajdácké“, ale i toto označení vám nezískně nabídnu, pro případ, že byste se rozhodli podniknout léčebnou kúru podle osvědčeného, a vám snad aspoň z doslechu známého receptu „Poznej sebe sama.“

(Ticho v sále. Příchod pradleny přivábí několik ohledů. Pauza. K. uchopí soudcovu lejstra)

Spisy vyšetřujícího soudce! (Hodí se slyš zpátky) Pardon, neračte se vyrušovat. Říkejte si v těch lejstech klidně dál. (Otrá si štítně ruce. Soudce rovná lejstra. V publiku nejistá reakce)

Můj případ je ojedinělý a pokud se mne týče, klidně

bych jej pominul a založil ad acta. Avšak nejde o mou osobu. Jde o všeobecný postup, který se uplatňuje i proti jiným lidem, stejně nevinným a daleko bezmocnějším, než jsem já anebo zcela bezmocným. A za ty já zde stojím, a mluvím jejich jménem!

(*Ojedinělý potlesk, volání „Bravo“!*)

Neucházím se o řečnickou popularitu; ani bych si netroufal třeba v konkurenzi s panem vyšetřujícím soudcem. Chci jen veřejně pojednat o včerejním zločadu. Před deseti dny jsem byl zatčen. Sám fakt zatčen je irrelevantní, dokonce k smíchu, ale to sem nepatří, a my si povídáme z dánlivých podružností. Byl jsem přepaden ráno v posteli: zjevně omylem, místo jakéhosi malíře pokojů, který se patrně provinil právě tak strašně jako já. Pokoj okupovali dva raubíři, kteří si tu vedli jako doma, já byl pro ně vzduch — s tou výjimkou, že mi velice vybraně naznačovali, jak a čím bych je mohl podplati, nabízeli mi „úschovu“ prádla a šatstva, a dokonce ze mne mámili peníze, že prý mi doskočí pro snídani, když mi předtím mou vlastní snídani beze studu sebrali a snědli, mně před očima. Pak jsem byl odveden do druhého pokoje, který obsadil dozorce. I zde jsem všechně zachoval formu — a věřte mi, nebylo to snadné — a klidně se zeptal po přičině zatčení. Co myslíte, že dozorce odpověděl? Nic. Nic — a snad opravdu nic nevěděl. Prostě mě zatkli. Ale to provedl dokonale: dokonce dal k této příležitosti přívést ke mně do bytu tří úředníků naší banky, aby celé zatčení sledovali a mohli o tom vypravovat dál a tak poškodit moji pověst, prostě „pracovat“ v úřadě tak, jako měla v místě bydliště „pracovat“ bytná a služka, které byly po celou dobu drženy v přilehlých pokojích. Já se tomu dneska směju, pánové, protože všechny tyto rafinované plány slavně zkrachovaly, byla to klučkovina, která mi způsobila nejvýš pár nepříjemností. Ale ptám se vás — a to je proč tady biju na poplach: nemohl by mít tentýž případ, u jiného člověka a za jiných okolnosti, daleko horší, dokonce katastrofální následky? (K. spatří, že soudce dívá znamení) Pan vyšetřující dává komusi jakási znamení! Já netušil, že tu ráte mít své lidi. V tom případě rád udělám pauzu, řekněte jim jasné, kdy

mají tleskat a kdy plskat, nač tuhle posunčinu, nebude ke mně přepjaté zdvořily: nerad bych, aby kvůli mně přišli o svůj plat.
(*Soudce se radí se svým společníkem. Neklid a šum v sále. K. uderí do stolu*)

Iined budu hotov! Jde mi o věcný a nezaujatý rozbor situace, myslím, že ho máte zapotřebí. Debati si ráte nechat na potom, nemám kdy a hned odejdu.

(*Sál utichne*)

Za celým tímto takzvaným soudem se skrývá jakási velká organizace, o tom není pochyb. Tato organizace zaměstnává nejenom lupitelské hlídače, indolentní dozorce a vyšetřující soudce, ale nepochyběně i hierarchii vyšších soudcovských sborů a s nimi nezbytnou administrativu, nepřehlednou armádu sekretářů, písářů, doručovatelů, četníků, sluhů a jiných pomocných sil a — já se to nebojím vyslovit — snad dokonce i katů! A smysl této organizace, pánové? Zatýkají se nevinní lidé a vedou se proti nim nesmyslná a zpravidla — jako v mé případě — bezvýsledná řízení. A teď se vás ptám: Je vůbec možné, aby takto absurdní organizace od základů až po střechu neprohnivala tím nejhorším úplatkářstvím?

Proto kradou hlídači zatčeným šaty a prádlo rovnou s těla, proto se dozorci bez strachu vlopavají do cizích bytů, proto jsou nevinní lidé ne vyslýcháni, ale ponížováni a zesměšněni — veřejně, přede všemi! Hlídači mi vypravovali jen o skladistech, kam se dovážejí svršky zatčených. Já pánové, bych rád viděl ta skladistiky, kde se pouvalu ostatní, pocitivě získaný majetek této oběti — pokud ho ovšem nerozkradly příslušné administrativní orgány.

(*V sálu zaječení: Student přitiskl ke zdì pradleno. Pozornost celého sálu, oživení a vzrušení jako při zápasu. K. seskočí s pódia, chce pomoci pradlené, dav se slíje v celek a brání mu. K. zápasí s davem — všimne si proměny, všichni jsou jimi, mají odznaky atd.*)

Takhle je to tedy! Vy všechni jste úředníci! Vy jste ta zkorumpaná banda, proti které já mluvím, ježšíkriste. Kolik vám platí za tenhle komparas, ale sehráli jste to dobře, publikum jako živé, po-

lovina tleská, polovina mlčí! Anebo je to součást vaší odborné výuky? Na každý pád jste se dobře pobavili — poslouchat manifesty za nevinně od-souzené, to musí být k popukání! Rozhodně jste — pust nebo tě prastím — neztratili drahocenný čas, chytrý člověk se učí všude. (K. se prodírá davem a vchází) Mnoho zdaru! V té vaši živnosti! (Soudce se prodírá za K. a je u východu dříve. Soudce K. zastaví)

SOUĐCE: Moment, pane. Vy si to možná neuvedomujete, ale já jenom, abyste si to uvědomil. Vy jste dneska měl být podrobен výslechu, a výslech, to je pro obžalovaného výhoda, ale vy jste výslech odmítl, čímž jste se výhody zřekl, a výslech je pro obžalovaného vždycky výhoda.

K.: Darebáci! Já kašlu na vaše výslechy!
(K. odejde)

Slečna Bürstnerová

(K. klepe na dveře slečny Bürstnerové)

BÜRSTNEROVÁ: Kdo je?

K.: Já.

BÜRSTNEROVÁ: Ach, pan K.
(Bürstnerová otvírá dveře, K. vchází)

K.: Musím s vámi mluvit, aspoň na okamžik, můžu?

BÜRSTNEROVÁ: Tak pojďte. Jsem k smrti utahaná, kolik je hodin? Tak se posadte.

K.: Rád bych úvodem řekl —

BÜRSTNEROVÁ: Úvody já neposlouchám.

K.: Tím lépe. Chtěl bych se omluvit za ono výrušení.

Poslali ke mně výšetřující komisi —

BÜRSTNEROVÁ: Ach ano, říkali mi, kdo mi to jen říkal? Tak vy jste byl zatčen! Na mou duši. Ukažte se! Opravdu zatčen! A komise se — kvůli vám? Chlapík, chlapík!

K.: Myslite tedy, že jsem nevinen?

BÜRSTNEROVÁ: Vím já? Ale jaké to bylo?

K.: Strašné.

BÜRSTNEROVÁ: Strašné — jak strašné?

K.: Já vám to předvedu, chcete? (K. zaujatě předvádí „zatčení“, Bürstnerová se nudí, odejde za stěnu a svléká se) Ráno se probudím, a v pokoji stojí cizí chlap — druhý se objeví za chvíli — kdo jste,

ptám se. Neodpoví, jenom mi sdělí, to už ten druhý, že jsem zatčen: nesmím odejít, nesmím dostat snídaní — paní Grubachová ji donesla, ale oni mi ji před očima snědli. Takhle sedí přede mnou a polykají mou snídani a zároveň mi dokazují, jak si mohu blahořečit, že jsem se dostal do rukou právě jim. Já rozumím žertu pánonové, řeknu na to, ale — (Svěcená Bürstnerová mezi tím dojde ke K.)

BÜRSTNEROVÁ: Chlapík, chlapík.

K. (cheříci její křestní jméno, ale neuvzpomene si) Sle — (Bürstnerová povídá K. na postel. Zápas. Vtom se ozve krátké a pravidelné zaklepání. Oba strnou) Vedle přece nikdo není.

BÜRSTNEROVÁ: Od včerejška tam spí synovec paní Grubachové, kapitán. Já na to zapomněla a vy jste tak kříčel, bože, bože!

K.: Vezmu všechno na sebe.

BÜRSTNEROVÁ: Tiše.

K.: Všechno vysvětlím, paní Grubachová mi uvěří, je na mně závislá, půjčil jsem jí včera obnos, bude říkat co budu chtít —

BÜRSTNEROVÁ: Ticho, sakra, já se zbláznil. (Náhle něžně) Nezlobte se, je pozdě.

K.: Já třeba řeknu, že jsem vás přepadl.

BÜRSTNEROVÁ: Je pozdě. A podívejte, kapitán rozsvítil, a baví se.

K.: Ne —

BÜRSTNEROVÁ: Nezlobím se, už běžte.

(Jako mrtvá se dří zulibat. Pak K. odbehne a zimřívě se svléká ve svém pokoji)

Druhý soud

(Místnosti soudu. Příchod Josefa K. Setkání s pradlenou)

PRADLENA: Dneska není schůze.

K.: Prosím?

PRADLENA: Schůze. Dneska není.

K.: Dneska není. Proč by nebyla? (Pradlena otevře dveře do sálů. K. vstupuje za ní. Sál je prázdný) Mohu se podívat?

PRADLENA: Ne, proboha, to se nesmí.

K. (pohled)

PRADLENA: Patří vyšetřujícímu soudci.

K.: Zákonsky?

PRADLENA: (gesto)

K.: A první zásadou je odsuzovat nejenom lidi nevinné, ale především nevědomé. (K. rozhodnult odcíhází.) Děkuji vám, to mi stačí.

PRADLENA: Máme vyšetřujícímu soudci něco ohlášit?

K.: Vy ho znáte?

PRADLENA: Jak by ne. Manžel je soudní sluha. Bydlíme tu. Ále ve dnech, kdy jsou schůze, musíme místo vyklidit. Já vím, vy se divíte, ale nedivte se, manželovo zaměstnání má mnohou nevýhodu.

K.: Tomu se nedivím: ale vy jste vdaná.

PRADLENA: Ano. — Myslíte, co se stalo posledně, jak jsem vás vyrušila, když jste mluvil.

K.: Ovšem.

PRADLENA: To vám neuškodilo, na mou duši ne. Snad bylo líp, že jsem vás přerušila, i tak se o vás potom dlouho mluvilo, a ne dobré, to mi včerte.

K.: To vás ovšem neomlouvá.

PRADLENA: Ten, co mě objímal, mě pronásleduje už dávno. Snad se v nem lidem nelšíbím, ale jemu strašně, chodí za mnou jako slídný pes, a proti tomu se nedá nic dělat, nic, nic. I manžel se s tím musil smířit, jinak by přišel o místo: ten člověk je totiž student a podle všeho dosáhne brzy vyššího a mocnějšího postavení.

K.: Krásně to do sebe zapadá! Začnám tomu vašemu soudu rozumět.

PRADLENA: Hnus! Vy tady asi chcete zjednat nápravu, vidte? Určitě, zdálo se mi to podle vaší řeči, slyšela jsem sice jen kousek, začátek jsem zmeškala, a když jste končil, ležela jsem s tím studentem na podlaze. Je to hnusné. — Povede se vám to?

K.: Zjednat nápravu — nikdo mě takovým úkolem nepověřil, a sám o své vůli bych se do toho soudnického nikdy nevměšoval, proč taky! Ale prý jsem zatčen — respektive jsem zatčen — a musím tudíž jednat: ve své záležitosti a kvůli sobě. Mohu-li při tom nějak prospět i vám, prosím, velmi rád. Vy byste mohla třeba prospět zase mně.

PRADLENA: A jak?

K.: Například mi ukázat tamty knihy.

PRADLENA: Ano, ano, ano.

(Prohlídka knih)

K.: Tolik špíny, fuj. (Listuje knihou) Tak tyhle zákoníky se zde studují. A tihle lidé mě mají soudit!

PRADLENA: Já vám pomůžu, chcete?

K.: A co váš manžel? Á jeho představení? Nebojte se?

PRADLENA: Bojím se jen tam, kde se chci bát. Máte krásné oči, tmavé. Ukaž: ano, tmavé. Já prý mám taky krásné oči, ale vy mnohem krásnější, určitě, všimla jsem si už minule, hned jak jste přišel, a taky kvůli těm očím jsem pak přišla na schůzi, to jindy nedlám, dokonce ani nesmím. Děkuju — ale potřeboval bych někoho, kdo má styk s vysokými úředníky. Vy jistě znáte jen podřadné zaměstnance, prohánějí se jich tady celá hejna, a žádný z nich by nemohl ovlivnit konečný výsledek mého procesu. Čili: mně by to neprospělo, a vám uskodilo. Nače se tedy namáhat: klidně si pokračujte ve svých praktikách, co byste byla bez nich. Škoda: abych se přiznal a alespoň trochu vám oplatil vaši poklonu — i vy se mi líbíte, zvláště teď, když se na mně díváte tak smutně — k čemuž ovšem nemáte nejméně příčiny. Patříte k cestu, který já musím potříbat a ve kterém vám je ovšem dobré, dokonce studenta milujete a jestliže ho nemilujete, dáváte mu alespoň přednost před vlastním manželem.

PRADLENA: Ne, nesmíte pryč, myslíte si o mně takový věci a odejít. Nepustím vás, copak byste teď mohl odejít? Nemůžete kvůli mně ani chvílenku zůstat?

K.: Vy mi nerozumíte. Záleží-li vám opravdu na tom, abych zůstal, beze všeho zůstanu, prosím: mám kdy, konec konču jsem předpokládal, že se bude konat přesízení. Chtěl jsem vás jen požádat, abyste punkto mého procesu nic nepodnikala, proto nemusíte plakat. Mně je přece zcela lhostejné, jak proces dopadne, a kdybych byl odsouzen, dám se při rozsudku do smíchu. Úředníci řízení ostatně zřejmě zastavili — ať už z lajdáctví nebo dokonce ze strachu — anebo je zastaví co nejdřív. Nevylučuji samozřejmě, že proces povedou naoko dál — v naději na nějaký větší úplatek. To je ovšem naděje naprostě lichá, protože já, a to mohu prohlásit

už dnes, nikoho uplácat nehodlám. Můžete mi prokázat jedinou laskavost: vyříďte jím to, panu vyšetřujícímu soudci a všem ostatním, zcela bez obalu: pánové, čekáte zbytečně. Soudu se tak ušetří zbytečná práce a mně pár nepříjemností: ty ovšem rád podstoupím, jestliže této vrchnosti zasadí pádnou ránu. A aby ji zasadily, o to se postarám. Znáte se ostatně s vyšetřujícím soudcem?

PRADLENA: Jak by ne. Na něj jsem myslela nejdřív, nevěděla jsem, že je jen podezření úředník, ale když to říkáte vy, bude to asi pravda. Ale přesto si myslím, že zpráva, kterou podá nahoru, má velký vliv, a on píše tolik zpráv. Podle vás jsou úředníci lenoši, snad ano, ale všichni určitě ne, vyšetřující soudci jistě ne, napíše toho hromadu, poslední neděli trvalo zasedání až do večera, a když všichni odešli, zůstal vyšetřující soudce v síni, musila jsem mu donést lampu, měla jsem jen malou kuchyňskou, ale byl spokojen, a hned se dal do psaní. Mezitím přišel manžel, měl tu neděli volno, došli jsme pro nábytek, zařídil si zase pokoj, pak přišli na návštěvu sousedé a bavili jsme se při svířece a na soudce jsme zapomněli, a pak jdeme spát, a najednou v noci, bylo už hrozně pozdě, se probudím, vedle postele stojí soudce, stíní lampu rukou, aby světlo nepadal na manžela, bylo to zbytečné, manžel má tvrdé spaní, já se k smrti vylekala, ale soudce byl hrozně vlnidný, a šeptal, abych byla tiše, pořád prý psal, celou tu dobu, a teď mi vrací lampu, a že prý nikdy nezapomene, jak jsem vypadala ve spaní. To vám říkám, jen abyste věděli, že vyšetřující soudce píše mnoho zpráv, hlavně o vás, protože vás výslech byl hlavním bodem nedělního zasedání, a takové zprávy nemohou být bez významu a taky, abyste věděli, že se soudce o mne zajímá, a že právě teď, v první době — asi si mě teprve povšiml, možu' na něj mít velký vliv. Včera mi po studentovi, to je jeho důvěrný spolupracovník, poslal dárek, hedvábné punčochy, prý za to, že uklízím zasedací síň, ale to je jen zámkina, úklid je moje povinnost a manžel je za ni placen, jsou to krásné punčochy, až moc jemnoučké, skorem se pro mne nchodí. (Spatří studenta) Tiše, Bertold se divá. (Student ve dveřích kyne pradleně) Prosím

vás, nezlobte se, nemyslete si o mně nic špatného, musím teď k němu, podívejte se, jak je šeredný, ty křivé nohy. Hned se vrátím, a jestli mě vezmete sebou, půjdu, půjdu, hned, kam budete chtít a můžete si se mnou dělat co chcete, jen když se dostanu odsud, pryč odsud, pryč odsud, pryč, co nejdál a navždycky!

(*Pradlena k studentovi. Hovoří s ním*)

K. (netrpělivě přechází)

(*Pauza*)

STUDENT: Jestli je vám to dlouho, můžete vypadnout. To jste mohl ostatně už dávno, nebo jste mě neráčil vzít na vědomí?

K.: Je mi to dlouho, jak říkáte. Ale to se dá lehce napravit, když odejdete. Jestliže jste sem ovšem přišel studovat — jste prý student — rád vám uvolním místo a odejdou s touto dámou. Máte zřejmě co dělat, abyste to dotáhl na soudce. Nejsem sice podrobně obeznámen se zdejší juristikou, ale ani v ní snad nestačí hrubánství, které vy ovšem ovládáte s příkladnou držostí.

STUDENT (k pradleně): Neměli ho nechat bez dohledu, já to soudci povídal. Mezi výslechy měl mít alespoň domácí včeráš.

K.: Nežváňte. Jdem.

STUDENT: Podívejme.

PRADLENA: Nic naplat, poslal pro mě vyšetřující soudce, nemůžu s vámi, nesmím, au, ta mrcha mě zaboha nepustí.

K.: Nedám vás. Osvobodím vás.

PRADLENA: Proboha, co vás napadá. To by byl můj konec.

K.: Tak jdi. Táhni, slyšíš. A vás už taky nechci vidět. (Přichází sluhá)

SLUHA: Neviděl jste zde, prosím — dámou —

K.: Soudní sluhá?

SLUHA: Ano, prosím. Ach — pan obžalovaný K., i promiňte, teď vás poznávám, pěkně vítám. (*Poddává Kovi ruku. Pauza*) Ale na dnešek, pěkně prosím, není stanovenо žádné zasedání.

K.: Vím. (*Pauza*) Mluvil jsem před chvílí s vaší ženou. Už tu není. (*Gest*) Student ji odnesl k vyšetřujícímu soudci.

SLUHA: Tak to vidíte. Pořád a pořád mi ji odnáší. Dneska je neděle, mám mít volno, a oni mě pošlou

s hlášením, zaručeně zbytečným, jenom aby mě odsud dostali. Nepošlou mě daleko, to je zase pravda, a tak utíkám, co mi síly stačí, snad to stihu vrátit se včas, říkám si, v úvadě, kam mě poslali, vyřídím svoje hlášení v cuku letu, jen tak ho křiknu mezi dveřmi, ti lidé tam mi ani nemohou rozumět, a hned letím zpátky, sotva dechu popadám. Ale student je rychlejší. Má ovšem, jak ráče vidět, kratší cestu, seběhne po schodech s půdy, a šup nazpátek. Nebýt tak závislý, dávno bych ho rozmačkal tady o tu zed. V noci se mi o tom zdává: tuhle leží, rozplácly, ruce od sebe, roztázené prsty, křivé nohy stočené do kolečka, a kolem dokola samé krvavé cákance. — Ale to je sen.

K.: A jiná pomoc není?

SLUHA: Drahý pane! (*Bezmocné gesto*) A je to pořád horší horší a horší, zatím jí nosil jen k sobě, a teď — já to ovšem čekal už dávno — ji nosí i k vyšetřujícímu soudci.

K.: Není to tak trochu i její vina?

SLUHA: Jak by nebyla! Hlavu její vina! Povídala se mu na krk. A on, ten běhá za každou. Jenom tady v domě ho vydiholi už z pěti bytů, do kterých se vplížil. Má žena je ovšem z celého domu nejkrásnější — a právě já se nesmím bránit.

K.: Pak se ovšem nedá nic dělat.

SLUHA: Dalо by se, drahý pane, dalo. Jen kdyby toho studenta, až mi zas poleze za ženou, někdo pořádně spráskal; je to zbabělec, po druhé by se neopovážil. Ale já nemůžu, nesmím, a jiný mi to kvůli neudělá, každý se studenta bojí — má moc. To by mohl udělat jedině člověk, jako jste vy.

K.: Proč jako jsem já?

SLUHA: Račte být přece obžalován?

K.: Tím je student pro mě nebezpečnější: mohl by ovlivnit ne snad výsledek procesu, ale třeba předběžné vyšetřování.

SLUHA: To je pravda, pane, to jistě. Ale přesto si toho studenta při nejbližší vhodné příležitosti vezmu do parády.

SLUHA: To bych vám byl velice povíděn, drahý pane.

K.: Podobnou pozornost by si patrně zasloužili i jiní vyšší úředníci. Možná, že všichni.

SLUHA: Ano ano, ano. Jináč už to nejde, člověk je

pořád rebelant. (*Gesto*) Co naplat, musím se hlásit v kanceláři. Neraťte jít se mnou?

K.: Nemám tam co pohledávat.

SLUHA: Já že byste si prohlédl úřadovny, nikdo si vás nevímne.

K.: Stojí za podívanou?

SLUHA: Inu, já myslí, že by vás to zajímalo.

K.: Dobrá, Půjdu s vámi. (*Cesta do úřadoven. Kanceláře s úředníky. Po chodbách žadatelé. K. málem upadne*) Na lidi se tu mnoho neohlížeji.

SLUHA: To ne. Vůbec na nic se neohlížej. Pohledte: čekárna. (*Žadatelé vstávají*) Obžalování. Všichni, co jich tu vidíte, jsou obžalováni.

K.: Moji kolegové. (*K. přistoupí k jednomu muži*) Nač tu čekáte?

MUŽ (není schopen odpovědět)

SLUHA: Tady pán se ptá, nač tu čekáte, tak odpovězte!

MUŽ: Čekám — prosím — (koktá, nemůže mluvit) (Kolem se tvoří shluk lidí)

SLUHA (k shluku): Pryč, pryč! (K muži) Tak mluvte!

MUŽ: Před měsícem jsem podal ve své věci několik návrhů na vedení důkazu a nyní čekám na vyřízení.

K.: Vynaložil jste zřejmě velké úsilí.

MUŽ: Ano, prosím, je to, prosím, moje věc.

K.: Každý ovšem není téhož názoru. Já například jsem rovněž obžalován, a nepodal jsem ani návrh, ani nepodnikl nic podobného. Co o tom soudíte?

MUŽ: Nevím, prosím. (*Pauza*) Já jsem návrh podal.

K.: Vy asi nevěříte, že jsem obžalován?

MUŽ: Prosím, zajisté —

K.: Nevěříte —?

(*K. srazí muže. Shluk žadatelů*)

SLUHA: Pryč, pryč, rozejít se! Uvolněte chodbu! (K. jede dále se sluhou) Obžalování bývají velmi nedůtkliví.

K.: Viděl jsem, jak to vypadá, a půjdou.

SLUHA: Neviděl jste ještě všechno, drahý pane.

K.: To mi stačí. Jak se dostanu k východu?

SLUHA: Snad jste už nezabloudil? Na roh, upravo chodbou a rovnoužke dveřím.

K.: Pojďte laskavě se mnou, je tu tak chodeb.

SLUHA: Jenom jedna, prosím. Nemohu s vámi zpátky, mám nejvyšší čas podat hlášení.

K.: Pojďte se mnou!

SLUHA: Neraťte se rozčilovat —

K.: Pojďte se mnou!

SLUHA: Tíše, proboha, všude kolem jsou kanceláře! Když nechcete jít sám, musíte počkat, podám hlášení a vrátím se.

K.: Nechci čekat a nebudu. Musíte se mnou! Hned! Se mnou! Se mnou!

(*Shluk lidí. Sluha mizí. Objeví se Informátor. Dívka. Shluk lidí mizí*)

DÍVKA: Pán si přeje? Nechcete se posadit? Malá závrať, to nic, to se přehodí skorem každému, kdo sem přijde poprvé. Vy jste tu poprvé, že? Je to z horka, slunce praží do střechy a vzduch z toho rozpáleného dřeva houstne a těžkne. Ve dnech s velkou frekvencí, a to máme skorem pořád, se tu nedá ani dýchat. A když uvážíte, že se tu denně suší prádlo, a to nemůžeme nájemníkům zakazovat, nepřijde vám taková nevolnost jako něco zvláštního. Ale člověk si brzo zvykne, uvidíte po druhé, po třetí. Už je vám líp? Tady zůstat nemůžete, rušíme frekvenci. Odvedu vás do pokoje pro nemocné, ano?

K.: Už je to lepší. (*Zhroutí se*)

INFORMÁTOR: Pánovu nevolnost vyvolala zřejmě zdejší atmosféra. Bude asi nejlíp, když ho doveďeme nikoliv do pokoje pro nemocné, ale vůbec z kanceláří prostě ven.

K.: Ano, ano, to je ono. Za chvíliku mi bude dobré, nic mi není, potřebuju nanejvýš trochu podepřít, nebudu dlouho obtěžovat, jen kdybyste mě laskavě doveďli ke dveřím, je to kousek, posadím se chvíli na schody a hned mi bude dobré, panebože co to tak najednou, neuvěřitelné, sám jsem úředník, tedy člověk zvyklý kancelářskému vzdachu, ale zde je to patrně trochu moc, sám jste říkal, buděte tedy tak laskav —

INFORMÁTOR: Vida, v čem to vězí. Pánovi je nevolno pouze tady, nikoliv vůbec.

DÍVKA (klepne ho přes prsty)

INFORMÁTOR (smíh): Ale ne, co vás napadá. Chci pána opravdu vyvést ven.

DÍVKA (Kovi): Nesměje se ve zlém. Ten pán je Informátor. Poskytuje stranám všechny nutné informace, a poněvadž není veřejnost s naším

soudnictvím dostatečně obeznámena, žádá se informaci mnoho. Informátor vám perfektně odpovídá každý dotaz, můžete si ho vyzkoušet. Mimo to nosí neustále elegantní oděv. My úředníci jsem dospěli k názoru, že Informátor, který jedná výhradně se stranami — přijde s nimi do styku vždycky jako první z nás — musí působit důstojným domem, a proto je třeba, aby se oblékal s vybranou elegancí. My ostatní, podívejte například já, se oblékáme prostě, skorem chudě, staromódně — a nač taky pro nás vyhazovat peníze za šaty, celé dny vysedáváme v kancelářích, často tu i spíme. Ale pro informátora jsme považovali elegantní oblek za naprostou nezbytnost. Ředitelství nám jej samozřejmě nepřidělilo, bývá v těch věcech trošku povídinské, a tak jsme uspořádali mezi sebou sbírku — přispěly dokonce i některé strany — a kupili jsme informátoru tyhle nádherné šaty a jistě jedně. Takhle už může působit důstojným dojmem, posudte sám — jenomže on to všechno kazí a kazí a nedá si říci: pořád se směje a leká lidi.

INFORMÁTOR: Tak jest. Ale nechápu, slečno, proč pána obtěžujete našimi intimitami, myslíte, že ho zajímají? Podívejte: sedí si tu a zřejmě, a právem, myslí na svoje záležitosti.

DÍVKA: Musila jsem mu vysvětlit, proč se smějete; vás smích zněl jako urážka.

INFORMÁTOR: Pán by mi zajisté prominul i horší urážky — jen kdybych ho vyvedl ven, nemám pravdu, pane?

K. (mlíč)

INFORMÁTOR: Vztyk, vztyk, vy třasorítko! K. (vstává): Děkuji vám oběma, mnohokrát děkuji. (Informátor a Dívka vydou K. ven)

DÍVKA (zeptá Kovi): Nemyslete si proboha, že informátora stůj co stůj vychvaluju, jde mi jen o pravdu. Není zlý, vůbec by nemusel vyvádět nemocné strany, to není jeho povinnost, a vidíte, dělá to. U nás není nikdo zlý, všichni bychom rádi pomohli, ale jednou jsme soudní úředníci, a tak si každý myslí: kouska citu nemají. A to mě bolí. (Dochází mezi žadatele. K muži, s nímž K. prve mluvil)

INFORMÁTOR (Kovi): Nechcete se posadit?

MUŽ (osloví Informátora, omluva): Vím, že dnes

nemohu obdržet vyřízení svých záležitostí. Ale říkal jsem si, že přece jen přijdu a počkám, je neděle, mám kdy a jestliže neruším —

INFORMÁTOR: Neomlouvujte se, proč? Vaše pečlivost je chvalitebná, a řekl bych přímo vzorná. Zabíráte zde sice zbytěně místo, ale zatím mě to vysloveně neobtěžuje, nemám proč vám bránit, chcete-li dopodrobna sledovat, jak se váš proces vyvíjí. Posadte se.

DÍVKA (K. ovi): Jak dovede mluvit se stranami!

INFORMÁTOR (K.ovi): Nechcete se posadit?

K.: Ne, děkuji, rozhodně ne.

(K. skorem omdlel. Vedou ho ddi)

INFORMÁTOR: Tak prosím.

K. (v mdlobách)

INFORMÁTOR: Prosím!

DÍVKA: Prosím!

K. (probírá se)

INFORMÁTOR: Račte, račte! Neslyšíte?

K.: Prosím? (Upadne)

INFORMÁTOR: Neuvěřitelné! Nejdřív chce ven a potom aby mu člověk desetkrát opakoval, že stojí u dveří: nehne se z místa. (Hodí K.ův klobouk ven na schody)

K. (už se probral): Promiňte. Děkuji vám, děkuji.
(K. odchází)

Mrskač

(K. přistihne Mrskače s hlídáči v komoře)

K.: Co se tu děje?

HLÍDAČI: Máme dostat nařezáno, protože ty sis na nás u soudu stěžoval.

K.: Stěžoval — to není přesná formulace. Já jenom popsal, co a jak se událo u mne v bytě. A bezvadně jste se nechovali, to snad uznáte.

2. HLÍDAČ: Víte vy, jak nás plati? Já mám rodinu a tady František pomyslí na ženění, to člověk pochopitelně hledí trhnout kde se co dá, z gáze se neužívme, kdybychom dřeli do noci, do noci.

1. HLÍDAČ: Svedlo mě vaše prádlo. Samozřejmě, nesmí se to, ale prádlo bere každý a vždycky, předpis nepředpis, prádlo dostává odjakživa hlídáč.

2. HLÍDAČ: Copak člověk — když už má tu smůlu a zatkou ho — potřebuje prádlo?

1. HLÍDAČ: Mluvit se o tom nesmí — to dá rozum! Jak se o tom mluví, je zle!
(Mrskač práskne bičem)

K.: O tom jsem nebyl informován. Taky jsem nežádal, abyste byli stíhání, mně šlo o princip.

2. HLÍDAČ: Slyšels to, Františku? Já povídal, že pán nechce, aby nám nařezali. Ani nevěděl, že nám nařezou, sám to říká.

MRSKAČ: Nech je žvanit! Trest je spravedlivý a nikdo mu neujde.

2. HLÍDAČ: Nevěř, nevěř! (Kryje se před další Mrskačovou ranou) Trestají nás jen proto, že nás ty udal! Jinak by se nám nic nestalo, i kdyby o všem věděli! Copak je tohle nějaká spravedlnost? Oba dva — a zvláště já — patříme léta mezi pravotídní hlídáče — uznej sám, jak dokonale jsme tě hlídali a měli jsme oba naději dostat časem místo mrskačů, jako tady ten, který měl jediné štěstí, že ho nikdo neudal — tyhle věci se udávají málokdy. (Mrskač práskne bičem) A teď je po všem! Budeme na tom hůř, ne líp, a ke všemu nám nařezou!

(Mrskač ho opět práskne)

K.: Opravdu to tak bolí?

2. HLÍDAČ: Musíme se svísknout do naha!

K.: Ach tak. (Mrskači) Opravdu se jim nedá nějak pomoci?

MRSKAČ (s úsměvem): Ne. (Hlídáčům) Svlíkat, svískat! (K.ovi) Nesmíš jim taky všechno věřit, strachem nevědí co mluví. Třeba tenhle, a to, co povídal o svých nadějích — k smíchu! Podívej, tlustocha, každá rána se ztratí v tom živanci sádla! A vši, čím se tak vykrmil? Koho zatkli, tomu sezral snídaní, jen tak, ze zvyku. Že ti ji taky sezral?

K. (skllopí oči)

MRSKAČ: Já si to hned myslí. A řekni sám: může dělat dýchavčné prase, mrskače? Nemůže, to je naprostě vyloučeno.

2. HLÍDAČ: Znám tlustější mrskače, a jaké mrskače!

MRSKAČ: Kuš a svískat!

K.: Pusť je, nebude to zadarmo.

MRSKAČ: A pak mě udáš a seřežou i mě.

K.: Měj rozum, já je neudal: proč bych ti chtěl platit za jejich svobodu. Ale oni nejsou vinni, vina je organizace.

2. HLÍDAČ: Ano, ano, ano...

MRSKAČ: Kušl! (Bije z. hlídáče) Jsem zjednán, abych řezal, tak řezu! Lehneš, potovoro? (1. hlídáč využije této chvíle a přitočí se k Josefovi K.)

1. HLÍDAČ: Jestli se ti nepovede zahránit nás oba, zachraň aspoň mě. Vilda je starší, všechno si tak nebere, už ho jednou seřezali, ale já se ještě do takové hanby nedostal, ale všechno, co jsem dělal, zapříčinil Vilda, on mě vedl v dobrém i ve zlém, dle před bankou česká moje snoubenka, chtěli jsme se brát — a teď taková hanba —

MRSKAČ: Už toho mám dost. A jedem!

(Mrskač začne oba hlídáče bičovat. Hlídáči nelidsky řvou)

K. (prchá ke dveřím): Tiše, proboha, nekřičte! Tiše! (Hlídáč se vrhájí ke K., aby je zachránil. K. ustupuje na chodbu a zavírá za sebou dveře. Na chodbě se objeví sluha)

SLUHA: Pane prokuristo —

K.: Nic, nic. Co je to za hluk? Nějaký pes na dvoře? Pokračujte v práci!

(K. odchází do své kanceláře)

Druhá banka

(Strýček. K. přichází. Během rozhovoru se objevuje Kullich, Kaminer, Rabinsteiner)

STRÝČEK: Konečně! Josefe!

K.: Vitám vás strýčku, to jste mě potěšil —

STRÝČEK: Musím s tebou mluvit, důvěrně, mezi čtyřma očima —

K. (gesto)

STRÝČEK: Josefe — (Usazení strýčka) Co jsem to slyšel, Josefe? Co jsem to slyšel!

K. (hledí z okna)

STRÝČEK: Ty se díváš z okna, Josefe! Prokristapána, mluv! Je to pravda? Jsem tvůj poručník a mám právo vědět všechno! Všechno, rozumíš?

Je to pravda, Josefe?

K.: Nevím, co myslíš, milý strýčku.

STRÝČEK: Josefe. Pokud se pamatuji, vždycky jsi mluvil pravdu. Mám si tvou odpověď vykládat jako zlé znamení?

K.: Ach tak. Slyšel jsi zřejmě o mémem procesu.

STRÝČEK: Ano. Slyšel jsem o tvém procesu.

K.: A odkohopak?

STRÝČEK: Psala mi Erna, tvoje sestřenice, moc se o ni poslední dobu bohužel nestaráš, ale přesto se všechno dozvěděla, dneska jsem od ní dostal dopis, a rozumí se, že hned jedu za tebou, to je snad dostatečný důvod. (*Cte dopis*) „Josefa jsem už dlouho neviděla, minulý týden jsem se stavovala v bance, ale nepustili mě k němu, že prý má důležité jednání, tak jsem čekala a když jsem čekala déle než hodinu, zeptala jsem se, jestli to jednání bude trvat dlouho. Sluha řekl, že asi ano, neboť jde patrně o ten proces, který se vede proti panu prokuristovi. Já se ho ptala, jaký proces, zda se snad nemýl, ale on pravil, že se nemýl, že je to proces, a to těžký proces, ale víc, že neví. Že by sám rád panu prokuristovi pomohl, protože pan prokurista je hodný a spravedlivý pán, jenomže neví, jak do toho, a že by si jen přál, aby se pana prokuristy ujali nějací vlivný páni. Rozumí se, že jsem těm řečem nepřikládala valný význam, řekla jsem služovi, aby si dal dobrý pozor a nikomu o tom nic neříkal, že jsou to všechno zjevně třesky plesky. Avšak potom jsem už musila jít, poněvadž jsem měla před vyučováním hodinu klavíru. Avšak bylo by snad dobré, kdyby ses, nejmilejší tatínku, až zas přijedeš, na tu věc přeptál, snad bys mohl zasáhnout svými vlivnými známostmi. Kdyby po však nebylo třeba, a to doufám, dostane tím svoje dcera aspoň brzy příležitost, aby tě zase objala, z čehož by měla velkou radost.“ (*Složí dopis*) Hodně dítě. — Tak co ty na to?

K.: Je to pravda, strýčku.

STRÝČEK: Pravda? Co je pravda? Jak to může být pravda? — Prokristapána, Josefe! Jaký proces? Snad ne trestní?

K.: Trestní proces, strýčku.

STRÝČEK: A to mi říkáš jen tak a klidně si tu sedíš?

K.: Čím budu klidnejší, tím lepší bude výsledek; ničeho se neboj, strýčku.

STRÝČEK: Ničeho se neboj — to mi nestačí! Josefe! Milý Josefe, pamatuj na sebe, na svoje příbuzné, na naše dobré jméno! Doposavad jsi byl naši chloubou, nechceš se přece stát naší han-

bou! Nelfb se mi, jak se chováš, takhle se nechová nevinně obžalovaný, pokud má v sobě ještě nějakou sílu. Josefe, pomůžu ti. Já ti pomůžu. Oč jde? Něco s bankou, vid?

K.: Ne, strýčku, banky se to netýká. Ale mluvíš příliš hlasitě, všichni si toho všimají a poslouchají nás. Půjdeme raději ven, ke mně, tam ti rád zodpovím všechny otázky. Jsem si vědom své povinnosti vůči tobě a celé rodině.

STRÝČEK: Správně, velmi správně, Josefe. Pojd, pojď, pospíšme si.

(*Odchod Josefa K. a strýčka*)

První návštěva u advokáta

Návštěva u advokáta

STRÝČEK: Musím si jaksepatří všechno rozmyslet, bydlím už dvacet let na venkově a to pak člověk ztrácí celý ten přehled a všelijaké konekce. Nejdůležitější je neztrájet čas. Půjdeme teď k advokátu Hulďovi, je to můj bývalý spolužák. Znáš to jméno Huld, neznáš? To se divím. Známý obhájce, proslul zejména jako chudinský advokát. A já mám k němu velkou důvěru, především jako k člověku, to především.

(*Příchod do domu*)

Osm hodin, safraporte, to není právě vhodná doba pro návštěvy stran. Ale Huld mě nezazlí, je to starý spolužák, ve škole jsme bývali nejlepší kamarádi. (*Zvonek. Otevře se šperhýrka*)

Asi nová panská. Boji se cizích lidí.

(*Znovu šperhýrka*)

Otevřete! Jsou tu přátelé pana advokáta.

(*Objeví se nájemník*)

NAJEMNÍK: Pan advokát je nemocen.

STRÝČEK: Jak prosím? Nemocen, říkáte —?

NAJEMNÍK: Už otevřeli.

(*Lenka se svíčkou otevře dveře, strýček táhne K. dovnitř*)

STRÝČEK: Trvalo vám to. Pojd Josefe, pojď.

LENKA: Pan advokát je nemocen.

STRÝČEK: Josefe, pojď, drž se mně — A copak, zase se srdečem?

LENKA: Asi ano.

(*Vstup do tmavého pokoje. Lenka se svíčkou. Advokát leží na posteli*)

ADVOKÁT: Kdo je to, Lenko?

STRÝČEK: Albert! Tvůj starý přítel! Spolužák!

ADVOKÁT: Ach, Albert!

STRÝČEK: Copak, kamaráde, je ti opravdu tak zle? Nevěřím, nevěřím: srdíčko nás vždycky postraší a pak se nám vysměje. Za chvíliku bude dobré, jako vždycky.

ADVOKÁT: Snad ano. Ale je to horší než kdykoliv předtím. Sotva dýchám, nespím, a slabu den ze dne.

STRÝČEK: To se podívajme. A jestlipak se o tebe vůbec někdo rádně stará? Máš tady nějak smutno, tak pošmourno. Nebyl jsem tu dávno, ale posledně to tu vypadalo všechno útlunější, to se pamatuju. A ta tvore křehotinka tě taky asi moc nepotěší, nebo se před námi jen tak dělá.

ADVOKÁT: Jsem nemocný člověk a potřebuju klid, klid především. A Lenka se o mě stará, je hodná.

STRÝČEK: Budte tak laskava, slečno a nechte nás chvíli o samotě, potřebuju tady s přítelem projednat osobní záležitosti.

LENKA: Vidíte přece, že pán je nemocen. Nemůže projednávat žádné záležitosti.

STRÝČEK: Sakramente — slečno — mám snad rozum a nebudu od pana advokáta žádat nemožnosti.

ADVOKÁT: Před Lenkou můžeš mluvit o všem.

STRÝČEK: Běží o důvěrné záležitosti a netýkaj se mne.

ADVOKÁT: A koho tedy?

STRÝČEK: Mého synovce; přivedl jsem ho sebou. Dovol s! Prokurista Josef K.

ADVOKÁT: Ach, pan prokurista K.! Odpusťte, vůbec jsem si vás nevšiml. Běž, Lenko, běž! (*Lenka odchází*) Tak ty ses nepřišel podívat na nemocného, tys přišel na poradu. Výborně.

STRÝČEK: Jak ta jezinka zmizela, hned vypadáš líp. Ale vsadím se, že poslouchá za dveřmi. (*Otevře dveře, nikdo tam není*)

ADVOKÁT: Křivdil jí. Ale co se týče tvého pana synovce, byl bych šťasten, kdyby má síla stačila na tak nesnadný úkol. Udělám, co bude v mé moci,

ale nevím, nevím: V tom případě snad abychom přibrali ještě někoho jiného. Ale po pravdě řečeno, ta věc mě zajímá natolik, že bych ani nedokázal zůstat stranou. A i kdybych to nevydržel se srdcem, bude to aspoň dušovný konec. Ánebo jsem vám nerozuměl? Přál jste si přece hovořit se mnou o svém procesu?

STRÝČEK: To se rozumí, že ano. (K.ovi) Co zase chceš?

K.: Zajisté — ale jak o mně a o mému procesu víte?

ADVOKÁT: Jsem přece advokát, stykám se s lidmi od soudu a hovoříme o nejrůznějších procesech. A ty nejvýznačnější si člověk zapamatuje — zejména, jde-li o proces synovce některého z přátele.

K.: Vy jste ve styku s lidmi od onoho soudu?

STRÝČEK: Ptáš se jako dítě, mlč, radši!

ADVOKÁT: S kým jiným bych měl být ve styku, když ne s lidmi svého oboru.

K.: Ale vy přece pracujete v justičním paláci a ne někde na půdě —

STRÝČEK: Povidám ti, mlč!

ADVOKÁT: Plynnou mí z toho velké výhody i pro vlastní klientelu, o všech ani nemohu mluvit. Vinou mé choroby tyto styky v současné době poněkud ochabaly, ale přesto za mnou tu a tam zaskočí od soudu dobrý přítel, a tak se leccos dovívám. A možná že víc než ti, kteří se těší plnému zdraví a tráví u soudu celé dny. Právě dnes jsem měl potěšení uvítat zvláště milou návštěvu.

(Z kouta vstává ředitel kanceláří)

Vy jste nás totiž překvapili. Pan ředitel kanceláří — ach promiňte, dosud jsem nepředstavil — to je můj přítel pan Albert K. a zde jeho synovec pan Josef

K., prokurista. Pan ředitel kanceláří byl tak laskav a pocítil mě návštěvou. Význam takové návštěvy umí ocenit jen člověk, který ví, jak je pan ředitel kanceláří přetřízen prací. Nu, ale přišel, a původně jsme se chtěli bavit v klidu, a když ty, Alberte, jsi bušil na dveře, pan ředitel kanceláří se přestěhoval se židlí a se stolkem do kouta, teď se však ukazuje, že bychom si mohli — budete-li si ovšem přát — o celé záležitosti pohovořit společně, a že se tedy můžeme sesednout. Prosím, pane řediteli kanceláří.

ŘEDITEL: Mohu se bohužel zdržet jen pár minut,

úřední práce volá. Zajisté však neopominu přiležitost poznat přítele svého přítele.

(Mezičím rána odvedle. K. se odpoutává a jede do vedlejší místnosti. Ruka se setká s rukou Lenčinou)

LENKA: Rozbila jsem talíř o zeď, abyste přišel. Ukažte ruku. (Vede ho do druhého pokoje. Portréty) Tady. (Posadí se) Já myslala, že přijdete sám. Jak jste se objevil, pořád se na mě díváte a díváte, a teď mě necháte čekat, až vás musím zavolat sama, proč? Ale říkejte mi Lenka.

K.: Rád. Ale dovolte mi nejprve, abych vám vysvětlil svoje podivné chování. Je to prostě: předně jsem musil poslouchat všechno to tlachání starých pánu, nemohl jsem zničehonic, bez pádného důvodu, zmizet, to přece pochopíte. Za druhé jsem člověk nesmělý, skorem ostýchavý. A vy taky — Lenko — nevypadáte jako někdo, koho lze dobýt naráz.

LENKA: Ne, ne. Já se vám nelíbila. A nelíbím se vám ani teď.

K.: Libit se — můj Bože — co to znamená!

LENKA: Och.

(Pauza. K. prohlíží portréty)

K.: Kdo je to?

LENKA: Soudce.

K.: Třeba ten můj.

LENKA: Chodí k nám často. Tady je ještě jako mládšák, ale stejně se tomu obrazu nemohl ani před lety podobat: je totiž malý, maličký, rozumite, malinkatý. Na obraze se dal vytáhnout na výšku a roztáhnout do šířky. Ješita. Rozumíte, ješita! Ješita jako všichni tady. Já taky. Já jsem taky ještěná. A štve mě, že se vám nelíbím. Štve mě to, štve mě to, štve.

K.: Lenko — (Napůl ohjetí) Jakou má hodnost?

LENKA: Vyšetřující soudce.

K.: Zas jen vyšetřující soudce. Ti vyšší se zřejmě schovávají. (Pauza) Ale sedí na nějakém trůnu!

LENKA: Sedí na obyčejné kuchyňské židle, přes kterou přehodil starou deku.

K.: Ale —

LENKA: A co vy pořád myslíte na ten svůj proces?

K.: Promiňte. Myslím na něj spíš málo.

LENKA: Ne, ne. Neústupný, tvrdohlavý, paličák — všichni to říkají!

K.: Kdo všichni?

LENKA: To nesmím říct, nechtejte vědět jména. Ale vzpamatujte se, uvědomte si, co děláte: proti soudu není obrany, člověk se musí přiznat. Přiznejte se rychle, při nejbližší příležitosti se přiznejte, pak z toho můžete vyklouznout, snad, ale jinak ne. Samozřejmě to nejdé bez cizí pomoci, ale nemějte strach, já vám pomůžu.

K.: Vy se nějak vyznáte v těch soudních kličkách, v celé té svířárně — Potvoro.

(Povalí ji, krátký zápas)

LENKA (vydechně): Ano, ano, ano.

K. (vstane): A jestli se nepřiznám?

LENKA: Tak vám nemůžu pomoci (Pauza) A nač taky, vy přece o mou pomoc nestojíte. (Pauza) Máte slečnu?

K.: Ne.

LENKA: Nelži, máte.

K.: Mám. (Ukazuje fotografi) Mám a dokonce nosím s sebou její fotografi.

LENKA (dětsky): Ukaž, ukaž! (K. ji dává fotografi) Ujde. Ale hodně se šněruje, vid? Pěkná, trochu statná, a to tady tančuje, nebo co? — Je na vás určitě hodná, tyhle typy dovedou být hodně. — Dovedla by se za vás obětovat?

K.: Nevím, totiž, nikdy jsem o tom nepřemyšlel, asi ne, ne, jistě by se pro mě nedovedla obětovat: taky jsem to po ní nežádal. Dovolte, vlastně jsem si ten obrázek jakživ neprohlížel tak důkladně jako vy.

LENKA: Takže vám na ní moc nezáleží? Takže to vlastně není vaše slečna?

K.: Jak by nebyla. Co jsem řekl, to platí.

LENKA: Atsi. Ale stejně by vám nescházela, když byste ji ztratil. Nebo vyměnil. Za jinou. Třeba za mě.

K.: Snad. Ale proti vám má jednu přednost: Neví nic o mému procesu. A kdyby věděla, nelámalaby si tím hlavu. A rozhodně by mě nepřemlouvala k povolnosti.

LENKA: To není přednost. Jestli nemá jinou přednost, neztrácím naději. — Má nějakou tělesnou vadu?

K.: Tělesnou vadu?

LENKA: Ano. Tělesnou vadu. Já totiž mám takou tělesnou vadu, malou, podívejte — (Ukazuje ruku s blankou)

K.: Zvláštní hříčka přírody. — Roztomilá tlapička.

(K. políbí Lenčinu ruku, Lenka ho povídá, zápas)

LENKA: O, vy jste mě políbil! Vy jste si mě vyměnil. Vyměnil jste si mě, vidíte, teď jste si mě vyměnil. Teď jsi můj.

(Konec milostné scény)

HLAS STRÝČKA: Josef! Josef!

K. (vymáňuje se z objektu)

LENKA: Tady máš klíč, přijď kdy chceš.

(K. běží ven, na ulici čeká strýček)

STRÝČEK: Hochu, hochu, jak s mohlo něco takového udělat. Ani nevíš, jak sis uškodil, všechno bylo na nejlepší cestě, a ty si zmizíš s takovým cumplchem, zřejmě je to advokátova milenka, copak to nevidíš, a ty s ní zalezet na bůhvíkolik hodin, slovo neřekneš, ani se neurázíš nějak se omluvit nebo vymluvit, ne kdepak, ty si s ní prostě zmizíš, a my mezi tím sedíme, strýček, který se o tebe stará do úmoru, advokát, kterého je třeba získat pro tvou věc, a především ředitel kanceláří, takové velké zvíře, drží v tomto stadiu celou tvoji záležitost v ruce, všichni se radíme, jak a kterak ti pomoci, já musím na advokátu hezky zpolohoučku, ten zas ošukává ředitele, a ty, kterému by na tom mělo nejvíce záležet, místo abys mě podporoval, ty si prostě zmizíš a zůstaneš bůhvíkde s tou holou. Nakonec se to už nedá utratit, ještě díky bohu, že to jsou zdvořili a vychovaní lidé, nemluví o tom, nezmíní se slovem, šetří mě, ale všechno má své meze, a když už není o čem mluvit, raději mlčí, a tak sedíme všichni celou věnost a poslucháme, jestli přece jen nepřijdeš, ale kdepak, všechno je marné, pak vstane ředitel, zůstal beztoho déle než zamýšlen, a poroučí se, je vidět, jak mě lituje, ale pomoci mi nemůže, chvilku ještě postavá ve dveřích, je to opravdu jemný člověk, ale potom, co naplat, odchází. Já byl samozřejmě rád, že je pryč, všechno už na mě padalo, a co teprve advokát, jak na toho to působilo, je to nemocný člověk, nemohl ze sebe vypravit ani slovo, když jsme se loučili, tomu jsi neposloužil, říkám ti, přivedeš do hrobu člověka, na kterého jsi odkázán, a mě, svého strýčka tady nechásť stát hodinu v dešti a užírat se strachy, sáhni, jak jsem promočen.

(Oba odcházejí)

Třetí banka

(K. dosedne za stůl, přichází jeden z úředníků)

K.: Ne! Nemám kdy! Že nemám kdy! Že prosím za prominutí, ale nemám kdy! Že prosím ty pány, aby přišli zítra nebo pozítří nebo kdýkoliv jindy anebo můžeme tu smlouvu projednat telefonicky, ale teď nemám, chápete, kdy!

(Úředník vycouvá ke dveřím. Tam se objeví nájemník)

NÁMĚSTEK: Ale, ale kolego. Jste přetížen, přepracován, kamaráde, potřebujete si odpočinout. Převezenu to jednání za vás, to je samozřejmé, neděkujte, neděkujte. (Úředníkovi) Ať přijdou ti pánové do mé kanceláře, pane kolego. (Kovi) Servus, kolego, servus!

(Nájemník odejde)

Druhá návštěva u advokáta

(Lenka vítá K. v předsíni, pak ho vstříčí do pokoje. Advokát sedí u stolu)

ADVOKÁT: Podobných procesů jsem, vyhrál už mnoho, když ne zcela, tedy alespoň z části. Nebyly to procesy tak obtížné, jako je vás, ale vyhlížely často mnohem beznadějnější. První podání — zde leží téma hotovo — je nejvýznamnější: dojem, jakým zapůsobí obhajoba na počátku, určuje námoze směr celému řízení. Bohužel — a na to vás musím upozornit — se tato první podání v soudu obvykle ani nečtu: přiloží se prostě k spisům s připomínkou, že důležitější než všechna podání je výslech a pozorování obžalovaného.

To je sice politovávánshodný fakt, ale na druhé straně se nemusí přeceňovat: nesmíme zapomínat, že řízení je neveřejné, lze je zveřejnit, pokládá-li to soud za nutné, zákon sám však zveřejnění nepředpisuje. Proto nemají ani obžalovaný ani jeho obhájce přístup k žalobním spisům, neví se tudíž — nebo alespoň přesně ne — proti čemu se má první podání vlastně obracet: může tedy jen náhodou obsahovat něco, co by mohlo mít pro věc podstatný význam. Skutečně výstižná a průkazná podání lze vypracovat až později, kdy průběhem výslechu

vyniknou konkrétnější body obžaloby anebo kdy se jich můžeme alespoň trochu přesněji dohadovat. (Zdchvat, Přichází Lenka, utíší advokáta, odchází) Za takovéhočto poměru, jak ráchte chápá, je obhajoba ve svízelné situaci. I to je ovšem zámer: obhajoba není totiž zákonem ve vlastním smyslu dovolena, je jím pouze trpěna. Soud chce obhajobu pokud možno zcela vyloučit, vychází z názoru, že všechno má spočívat jen a jen na obžalovaném. Třebaže jsou tak všichni, kdož v procesech vystupují jako advokáti, poprvé pouze advokáty pokoutními, nebylo by nic falešnějšího, než vyvozovat z toho závěr, že u tohoto soudu obžalovaný advokáta vůbec nepotřebuje. Dokonce pravý opak je pravdou: u žádného soudu není advokát důležitější a nutnější než u tohoto. Advokát právě tak jako obžalovaný — jak jsem již podotkl — nemá sice možnost nahlédnout do spisů a nesmí být zpravidla ani přítomen výslechům. Ale může a musí postávat u dveří pokoje, kde se výslech koná, a hned po výslechu se obžalovaného vyptat na obsah a směr řízení, a tak sbírat informace a tím i podklady pro obhajobu — třebaže takto získané informace a tím i podklady pro obhajobu, to si nezapřejme, bývají zkreslené a chaotické; pochopitelně obžalovaný je zaujat, neohjetivní, rozptýlen nejrůznějšími starostmi. Ale i z těchto pravidelně zmatených zpráv vysoudí obratný advokát víc než jiní.

(Druhý zdchvat)

Rozhodující roli zde totiž sehrájí advokátovy osobní styky: Jimi se pak advokát vsouvá do přísné uzavřenosti soudu: nejspodnější organizace soudu, jak jste jistě sám poznal, má určité mezery, liknavost úředníků, nedbalost, dokonce šlendrianství atakádě: a tu lze vyzvídávat a uplácat, vyskytly se dokonce případy odcizení celých soudních spisů. Skutečnou cenu mají ovšem jen poctivé osobní známosti s vyššími úředníky, to jest s nejvyššími úředníky nižších stupňů. Pouze jejich prostřednictvím je možno pozvolna ovlivnit běh procesu. A jen málokterý advokát se může vykázat podobnými známostmi jako já: úředníci, zpravidla vysoci, přicházejí, jak jste viděl, ke mně — nemusím tedy postávat v soudní předsíni — a ochotně mi posky-

tuji informace — zjevné nebo snadno rozluštiteľné — o dalším průběhu procesu. A mnohdy je lze zpracovat ve prospěch obžalovaného. A to je velký úspěch, i když — pozor — ne vždycky zaručený a trvalý. I když úředník zaujal nové, pro obhajobu příznivé stanovisko, odejde pak rovnou do kanceláře a vydá pro příští vyšetřování směrnice ještě přísnější k obžalovanému, ale tudíž zcela protichůdné názoru, pro který se jej advokátovi podařilo během rozmluvy získat. Proti tomu, není ovšem obrany: v rozhovoru s advokátem vyslovil úředník svůj soukromý, neoficiální a tudíž zcela nezávazný názor.

(*Třetí záchravat*)

Na druhé straně je třeba vzít v úvahu, že úředníci jsou na advokáta v mnohem odkázání. V důsledku soudní organizace, bazírující na utajení procesu, chybí úředníkům kontakt s obyvatelstvem; sešněrování zákonem přestávají chápát reálné lidské vztahy, jejich podmínky a souvislosti a stanou často uprostřed procesu zcela bezradní: zejména když se jedná o procesy zcela banální anebo naopak výjimečně komplikované. A tu přichází k advokátovi o radu, a za nimi utiská sluha s balíky spisů, které jsou jindy tajné. Desítky byste jich mohl vidět, a jakých pánu, kterak postávají tady u okna a zoufale hledí do ulice, zatímco já studuji spisy, abych jim mohl poradit.

Bezradnost téhoto úředníků je však zároveň dokladem vážnosti a zodpovědnosti, s jakou pojímájí svou funkci; nezavírili si své nesnáze sami; jejich postavení není lehké — struktura soudu je složitá, hierarchie jednotlivých složek a instance a jejich závislosti je nepřehledná i pro člověka nejvýznamnějšího. Veškerá řízení, rače si to uvědomit, jsou zpravidla tajná i pro nižší úředníky: úředníci tedy mohou jen zcela výjimečně poznat a sledovat proces v jeho celku. Je jim přidělen také malý úsek procesu, ten musí zpracovat, aniž se kdy dozvědí, na co tento úsek navazuje anebo kam vede, případně kde a jak skončí. Úředníci tak vědí o případu obvykle méně než obhájce, který má proti nim jednu nespornou výhodu: zůstává po celou dobu procesu aspoň trvale ve styku s obžalovaným. A právě v tomto směru se úředníci

mohou od advokáta dovědět mnoho cenného. Nesmíte proto zoufat, nač? Všechno, jak ráče vidět, není zdaleka ztracené, výsledek je, v dosavadním stadiu, dokonce velmi potěšitelný.

(*Nejsilnější záchravat. K. ustupuje do vedlejšího pokoje. Jeho tápalající ruka uchopí ruku Lenčinu: Lenka je zde. Tma — pauza. K. a Lenka leží vedle sebe*)

K.: Jenom nevzbudit pozornost! Učit se chápáť! Rozuměl! Poznával! Všechno jak ráče vidět, není zdaleka ztracené!

LENKA: Tiše.

K.: Jenom hlupák by se bouřil. Soud je přece věcný a nezranitelný. Pohněš-li jeho části, pohněš jen smítkou v mraveništi, mraveniště se to netkně, škrábnutí, které se lehko vyhojí a bude pak ještě pevnější, ještě bdělejší, přísnější a zcela neproniknutelné!

(*Odvedle záchravat*)

LENKA: Tiše, tiše.

K.: A ty? Podkopěš si půdu pod nohami a zřítíš se do propasti, odkud tě žádná moc nevytáhne, odkud nedohlédneš ani na toho nejspodnějšího z posledních úředníků, ke kterému ses pracně doškrábal.

(*Odvedle záchravat*)

LENKA: Tiše, tiše, tiše.

K.: Lež a čkej! Hledat cestu — kam? Pomoc — od koho? Intervenovat — nesmysl! Sepisovat podání — proboha!

LENKA: Tiše.

K.: Pardon: tiše! Výsledek je velmi, velmi potěšitelný. Tiše: nerušme panu advokáta; pracuje pro nás.

(*K. utíká pryč. Lenka běží za ním na ulici. Hustý dešť*)

LENKA: (volá za mizejícím K.): Naší záchrannou je vždycky smrt! Ale proč tato?

Čtvrtá banka

(K. u svého stolu, vstává, jde k oknu. Vejde náměstek, posadí se ke K. u svého stolu. V ruce má obraz, prohlíží ho)

NÁMĚSTEK (prohlíží obraz, rozesměje se): „Náladu“.

Dílo jakéhosi mistra Titorelliho, jak se doopravdy jmenuje nevím, ačkoliv za mnou chodí léta, po-

každé s obrázkem, strčím mu tu a tam stovku, znáte to. Posledně mě napadlo, jak se taková žebrota vlastně žíví, i zeptám se, a on, že prý malováním podobizn. Jakých podobizn? Pro soud. Pro jaký soud? A mistr mi začne vypravovat o svých styčích se soudem a o soudu vůbec — člověk by nevěřil, jaké konexe může mít takový mazal, prostě směšné. (Zvážení s pohledem na portrét) Vy máte proces, kolego, že ano? Promluvte s tím Titorellim, nemyslím, abyste ho zval do banky, to rozhodně ne — ale když se u něj přiležitostně zastavíte — já vím, že je to hloupství, určitě ano — ale na žádný pád to nemůže škodit. Tady je adresa s mou vizitkou.

(*Náměstek K. ovládá vizitku. K. gesto, snad chce poděkovat*)

Není zač, není zač.

(*Náměstek rychle odchází, ve dveřích se zastaví*)
Abych nezapomněl: večer bude třeba doprovodit našeho italského zákazníka do katedrály, chce vidět nějaké ty paměti hodnosti, budete tak laskav, kolego, smluvil jsem to na pevnvo, kdybyste se obřežoval, přáv těch italských slovíček je pro vás maličkost, že ano, děkuju vám, servus, kolego, servus.

(*Náměstek odejde*)

Malíř Titorelli

(K. na chodbě před Titorelliho ateliérem. Setkání s první holčičkou)

K.: Promiňte, hledám jistého malíře pana Titorelliho —
(Holčička odběhne. K. jde dál. Setkání s druhou holčičkou)

Malíř Titorelli, bydlí zde?
(Holčička v smíchu odběhne. K. jde dál. Setkání s třetí holčičkou)

Pan Titorelli, nevíté náhodou —
(Holčička se všemi ostatními, které teď vyběhnou, mu ukáže cestu)

TITORELLI: Akademický malíř Titorelli.
(Vtom se holčičky nahrnou za Josefem K. Titorelli jím zastoupí cestu)

Jedeš! Potvoro! Pusť! Uhni!

K.: Jste tady v domě, jak vidím, velice populární.

TITORELLI: Rošťandy, chvíli nedají pokoj. Jednou jsem jednu z nich portrétoval, ráče se posadit, a od té doby s nimi není k vydržení. Když jsem doma, tak si netroufají, ale sotva odejdu, určitě se sem aspoň jedna z nich vpříliží, posadí se před zrcadlo a maluje si štětcem pusu, a ty ostatní většinou ráďí kolem a udělají z ateliéru boží dopuštění — kolikrát se vrátíme s dámskou návštěvou, tedy s dámou, kterou mám portrétovat, doveďte si představit, v jakém se ocítám postavení. Holky si daly udělat klíš od mých dveří a půjčují si ho mezi sebou, je to k zbláznění, jako tuhle, vrátísm se pozdě večer, jdu rovnou do posteče, najednou mě něco štípne do nohy, kouknu pod postel a vytáhnu odtamtud jednu z těch bestií, řehní se mi do očí. Bůhví, proč se tak za mnou táhnou, já je k sobě nelákám, dokonce naopak, sám ráče vidět, ruší mě v práci; je to kříž, pane, je to kříž, nemít ten ateliér zadarmo, dávno bych se byl vystěhoval.

HOLČÍKY: Už můžeme?

TITORELLI: Ne!

1. HOLČÍČKA: A já sama taky ne?

TITORELLI: Nel. Rozhodně ne!

K.: Byl jsem k vám doporučen jedním vaším přítelem.

TITORELLI (*jen lehce nahledné do dopisu*): Přejete si vyhotovit portrét, nebo máte zájem o kupu některých obrazů? Poslední práce, prosím. Podobizna. Slušná věc, zatím spis skica.

K.: To je nějaký soudce; ne?

TITORELLI: Ano, prosím. Včerná podoba, jenom ten trůn jsem nikdy neviděl.

K.: Tedy dílo imaginace.

TITORELLI: Zcela tak. Respektive, náš zákazník, náš pán, Pastel, prosím. Pastel nedovoluje rozpoznat detaily nábytku a rekvizit, tedy se pro takový účel vlastně nehodí. Ale soudce si pastel přál, a soudcové mají zvláštní povolení dát se malovat jakkoliv. Portrét je mimo to určen pro jistou dámu. (*Titorelli se pouští do opravy portrétu. Pauza*)

K.: Jak se jmenuje ten soudce?

TITORELLI: To prosím nesmím povědět. (*Titorelli pracuje dál. Pauza. Hluk holčiček*) Vy si ten svůj proces berete moc k srdci. Ale to je pochopitelné.

Nechcete si ostatně odložit? Je tady teplo, že ano, ale já potřebuju k práci teplo, a po této stránce je ateliér velice výhodný. (*K. je vycerpán, odkládá si svrchník a usedl. Titorelli mu pomáhá*) Vy ráče být nevinen?

K.: Uplně nevinen.

TITORELLI: Pak je věc zcela prostá.

K.: Na první pohled snad. Ale řízení se zapléta do takových složitostí a nuancí, že odkrývá jakousi obrovskou vinu tam, kde původně a fakticky nebylo vůbec nic.

TITORELLI: To jste řekl správně. (*Pauza*) Ale vy jste nevinen?

K.: Samozřejmě.

TITORELLI: To je hlavní věc.

K.: Znáte soud líp než já, já ho znám jen z doslechu a od nejrůznějších lidí: ale všichni se shodují na tom, že když soud někoho obžaluje, zůstává pevně přesvědčen o jeho vině a je těžké toto přesvědčení zvrátit.

TITORELLI: Těžké? Nemožné! Kdybych vám tady vymaloval všechny soudce, jednoho vedle druhého, a vy jste se před tím plátnem hájil, budete mít větší úspěch než před skutečným soudem. (*Zvenku znovu hluk holčiček*)

1. HOLČÍČKA: Titorelli, už ten člověk půjde?

TITORELLI: Kuš! Nevidíte, že mám s páñem jednání?

2. HOLČÍČKA: Budeš ho malovat?

3. HOLČÍČKA: Nemaluj ho, Titorelli, takovou šeredu!

1. HOLČÍČKA: Titorelli, my už jdeme, ano?

TITORELLI: Ticho, nebo vás shodím se schodů! Sednout a mlčet. Račte prominout. (*Pošeptá Kovi do ucha*) Ty holčičky taky patří k soudu.

K.: Prosím?

TITORELLI: Že taky patří k soudu. Všechno patří k soudu.

K. (nehápe)

TITORELLI: Ale nebojte se. Já vás z toho dostanu.

K.: Jak? Sám jste říkal, že před soudem neplatí žádné důkazy.

TITORELLI: Před soudem ne. Ale za soudem: v poradnách, v kancelářích, na chodbách — anebo tady v ateliéru. Už můj otec byl soudní malíř,

a soudní malíř, to je postavení, které se dědí. Soudní malba je vysoko specializovaný obor, který má rozmanitá, složitá a především tajná pravidla, a ta jsou výhradním majetkem pouze určitého okruhu rodin. Jenom ten, kdo tato pravidla ovládá, je schopen a zmocněn malovat soudce. A já ta pravidla mám, po otci, tady leží v zásuvce, a i kdybych o ně přišel, mám tady, v hlavě, další a další pravidla, bez kterých jsou ona psaná pravidla — v případě, že by je někdo odcizil — úplně na nic. Ale k věci: jde o to, jaký druh osvobození si přejete. Mám tu tři možnosti: „skutečné osvobození“, „zdánlivé osvobození“ a „odklad“.

K.: Skutečné osvobození —

TITORELLI: — je ovšem nejlepší, ale na ně nemá nikdo vliv. Tady rozhoduje výhradně nevina obžalovaného. Vy sice jste nevinen, a mohli byste se v tomto případě na svou nevinu spoléhat, ale pak byste nepotřeboval mou pomoc. V úvahu přichází tedy druhé dvě možnosti. Předně zdánlivé osvobození. Kdybyste si je přál, napíšu potvrzení, že jste nevinen, tedy jakousi záruku, a dám je podepsat soudcům, kteří mi chodí sedět. Toto potvrzení pak předložím soudeci, který má vás proces.

K.: A soudece vám uvěří?

TITORELLI: Po určitých formalitách, ale uvěří. Už jen proto, aby vyhověl mně a svým známým. Má zdůvodnění, pro které vás může osvobodit.

K.: Budu tedy osvobozen.

TITORELLI: Samozřejmě. Samozřejmě jen zdánlivě, respektive dočasně. Nejnižší soudcové — a pouze do tohoto okruhu sahají moje známosti — nemohou nikoho osvobodit s konečnou platností; to může učinit výhradně nejvyšší soud, s kterým styky nemáme, a také mít nechceme. Nejnižší soudcové mohou totliko od žaloby ustoupit. Rízení jako takové tím nebude zrušeno, ale pouze obohaceno o potvrzení neviny, osvobozenovacího nálezu.

K.: Čili proces pokračuje v nové podobě dál.

TITORELLI: Samozřejmě. Obvykle dojde brzy k novému zatčení, ale je tu vždycky možnost vymoci opět další a zase další zdánlivé osvobození. (*Pauza*) Nechcete si odložit sako?

(K. si svléká sako. Holčičky venku hlučí)

1. HOLČÍČKA: Svlík si sako.

2. HOLČÍČKA: Holky, už si svlík sako!

TITORELLI: Jsou to děti, myslí si, že vás budu malovat.

K.: A další možnost?

TITORELLI: Zdánlivé osvobození vám patrně nevyhovuje; pak bychom tu měli odklad. Odklad záleží v tom, že se proces trvale udržuje v nejnižším instančním stadiu. K tomu je třeba, aby obžalovaný a jeho poradce, a zejména poradce, zůstávali neustále v osobním styku se soudcem, zahovávali si jeho přízeň a působili na něj. Proces tím, pochopitelně, není rovněž přerušen, ale obžalovaný se žde nemusí obávat nepadálých zvratů, jaké hrozí při zdánlivém osvobození — nová a nová zatčení atd. Řízení se pohybuje v malém, uměle vymezeném okruhu, jsou s tím spojeny určité neprůjemnosti, například výslechy, ale ty jsou zpravidla kratičké, a když člověk nemá čas, může se omluvit nebo se předejmou soudcem dohodnout na jistém termínu, v podstatě jde o to zachovávat s vysetřujícím orgánem pravidelný styk.

(K. vstává a obléká se. Venku hluk holčiček)

1. HOLČÍČKA: Už vstává!

2. HOLČÍČKA: Obliká se!

3. HOLČÍČKA: Holky, už se obliká!

TITORELLI: Už chcete odejít? Ano, ano, je tady dusno, nechtěl jsem vás taky zdržovat podrobnostmi, snad se mi podařilo aspoň v obrysu vysvětlit podstatu věci.

K.: Ano, děkuji.

TITORDILLI: Obě metody, krátce řečeno, usilují o totéž: aby obžalovaný nebyl odsouzen.

K.: A zároveň aby nebyl osvobozen.

TITORELLI: To je ono. Přesně.

(K. na odchodu)

K.: Přijdu zas brzo.

TITORELLI: Ale určitě. — Ještě okamžik: nechtěl byste se podívat tady na ten obraz, je momentálně na prodej. (Titorelli demonstruje obraz) „Náladu“. Olej.

K.: Znamenitá práce. Vezmu si ho.

TITORELLI: A tady je protějšek, variace téhož motivu. (Titorelli demonstruje další obraz)

K.: Krásné krajiny. Vzal bych si i tenhle.

TITORELLI: Vidím, že máte pochopení pro nuance. Měl bych zde, v tomto případě, ještě jeden. (Titorelli demonstruje třetí obraz)

K.: Všechny tři, všechny tři. Povídám si je v kanceláři. Co jsem dlužen?

TITORELLI: O tom se dohodneme.

K.: Dobře, pošlu si zítra služu.

TITORELLI: Není třeba, dám vám je hned s sebou. (Titorelli dává K. kví obrasy. K. se potáčí s obrasy ven. Titorelli volá za ním) Málko do ná, pane, smysl pro tento žánr, je to prý moc smutné, takové pohřební, říkají lidé, ale na to je třeba mít vkus. (Dopravzdí K.) Tudy pane prokuristo, račte! (Vtom se shora vyříti holčičky, vrhnou se na Titorellihu a pováli ho) Potvory! Jedeš! (Smíje se) Vidíte, už s vámí nemůžu! Na shledanou! Přijde brzy! Nekousej, čuně! A dluho se nerozvýšlejte! (K. se vypotíci ven.)

Chrám

K. (vstup do chrámu. Kroky. Čekání. Posadí se, listuje album. Vstává, prohlíží obraz. Kazatelnu. Cesta do hlavní lodě. Kostelník. Starána. Pod kazatelnou objeví K. kněze. Kněz opřen o zábradlí, připraven vystoupit. K. poklekne a pokřížuje se. Kněz vystoupí na kazatelnu. K. se ohlíží po staráni a nendádně odchází. Kněz na kazatelné upravuje knot světla)

KNĚZ: Josef K.! (Pauza. K. se zastaví) Josef K. (Ukáže před sebe rukou)

K.ÚV HLAS: Ano.

(K. předstupuje před kněze)

KNĚZ: Jsi obžalován.

K.: Ano, dostal jsem vyrozumění.

KNĚZ: Já jsem včeřský kaplan.

K.: Ach, tak.

KNĚZ: Dal jsem tě povolat, abych s Tebou pohovořil.

K.: Já přišel provést velechrámem jednoho z našich hostů, Itala, který —

KNĚZ: Zanech podružných věcí. — Co to máš v ruce? Modlitby?

K.: Ne — to je průvodce městskými paměti hodnostmi.

KNĚZ: Dej to pryč.

K. (odhodí velkým obloukem průvodce)

KNĚZ: Tvůj proces vyhlíží zle. Víš to?

K.: Ano — ale já nejsem vinou, je to omyl! Všichni jsme přece lidé —

KNĚZ: Tak mluví vinici —

K.: I ty jsi proti mně?

KNĚZ: Nikoliv. Ale vykládáš si chyběně skutečnosti. Rozsudek není opodstatněn něčím jiným než procesem, neprjde najednou, nýbrž vzniká pozvolna ze soudního řízení a jeho způsobu.

K. (skloní hlavu. Pauza): Všechno nemůže být přece ztraceno. Zbývá ještě možnost —

KNĚZ: Přespíšli vyhledáváš cizí pomoc. Zejména u žen. Zbytečně.

K.: Myslíš? Ach, ženy mají velkou moc. Stát za mnou jenom několik z těch, co znám, určitě prorazí. Jsou to holkaři, celý ten soud: ukaž soudci ženskou a poběží za ni proces neproces, jen aby ji dostal první!

KNĚZ (skloní hlavu jako v modlitbě. Pauza. Kostelník v dálce zhlásí sošky):

K.: Ty se na mě zlobíš? (Mlčení) Soud! Soud! Soud! Nevíš jakému soudu posluhuješ. — Já se tě nechtěl dotknout, říkám jen to, co jsem zažil na vlastní kůži.

KNĚZ (vykrikne): Slepče! Na dva kroky před sebe nevidíš?

K.: Pojd' ke mně dolů.

(Pauza. Kněz jako by se domodlil. Sestupuje z kazatelny dolů ke K.)

KNĚZ: Ted už mohu. Klameš se v soudu. V preambuli zákona je o tomto klamu psáno a je o něm psáno toto: Před zákonem sedí dveřník. I příde muž z venkova a prosí, aby jej vpustil dovnitř. Nemohu, praví dveřník. Muž se ptá, bude-li smět vstoupit později. Snad, odvětví dveřník, nyní však ne. Ježto brána k zákonu je otevřena jako vždy, snaží se muž alespoň kradí nahlédnout dovnitř. Spatřív to dveřník, zasměje se a praví: Jsi-li v pokušení, zkus vejít přes můj zákal, ale pamatuji si: já jsem mocný, a jsem pouze nejnižší dveřník: v každé síni stojí další a další dveřníci, jeden mocnější druhého — jenom pohlédnout na třetího je i nad mé sly. Takových nesnází se muž z venkova nenadál — zákon, myslí si, má být přístupný komukoliv a

kdykoliv — ale když si podrobněji povídme dveřníka v kožichu, jeho velkého špičatého nosu, dlouhých tenkých tatarských vousů, rozhodne se, že ráději počká, dokud se mu nedostane povolení vejít. Dveřník mu dá stoličku a dovolí mu, aby se posadil stranou dveří. A muž tam sedí dny a léta. Čas od času se pokouší, aby byl vpuštěn a unavuje dveřníka svým doprošováním. A tu ho dveřník vyslychá, vyptává se ho na rodny kraj a na jiné podrobnosti, ale jeho otázky jsou neúčastné a vždycky končí sdělením, že ho stále ještě nemůže vpuštět.

Muž se na cestu zaopatřil mnoha věcmi a nyní vynakládá jednu po druhé, i ty nejcennější, aby dveřník podplatił. Ten sice vše přijímá, ale vždycky praví: „Jen proto, aby sis nemyslel, že něco zanedbáváš.“

A léta plynou a muž stále pozoruje dveřníka, zapomíná pro něj na ostatní dveřníky, neboť tento první se mu zdá být jedinou překážkou, pro kterou nemůže vejít do zákona. I proklánil ho, nejprve hlučně, později unaveně, a když zestárne, tu své kletby jen šeptá, ochabuje, slábne mu zrak. Ale v té houstonici tmě — neví, zda se kolem něho opravdu stmívá, či zda ho tak klamou jen oči — poznává jakousi zář, která neuhasitelně tryská z dveří zákona. Nebude žít už dlouho.

A chvíli před smrtí se mu v hlavě shluknou všechny zkušenosti celé té doby v jedinou otázkou, kterou, kupodivu, dveřníkovi dosud nepoložil. Nemůže vztýčit už tuhnoucí tělo, pokyne jenom a dveřník se k němu musí hluboko sklonit, neboť rozdíly ve velikosti těch dvou se změnily v neprospečném muži. „Co bys ještě rád věděl,“ ptá se dveřník, „ty nenasytný.“

„Všichni se přece snaží dospět k zákonom,“ praví muž. „Jak to, že po celá léta nežádal o vpuštění nikdo mimo mne?“

A tu dveřník, poznávaje, že muž je v posledním tažení, vykřikne, aby ještě zastihul jeho hynoucí sluch: „Zde nemohlo být vpuštěn nikdo jiný. Tento vchod byl určen pouze pro tebe. Tedy jdu a zavřu ho.“

(Pauza)

K.: Dveřník tedy toho muže oklamal.

KNÉZ: Neukvapuj se.

K.: Vyslovil spásnou větu, až když muži nebylo pomocí. KNÉZ: Nebyl dřív tázán. A byl jen dveřník a jako dveřník splnil svou povinnost.

K.: Nesplnil. Snad bylo jeho povinností nevpustit nikoho cizího, ale tohoto muže vpuštít měl: vchod byl pro něho určen.

KNÉZ: (vztahuje ruku). Nemáš dost úcty k tomu, co je psálo, a poznáváš příběh. Příběh o vpuštění obsahuje dveře důležitá prohlášení. První o tom, že dveřník muže nesmí vpuštít. Druhé: tento vchod byl určen pouze pro tebe. Mezi oběma prohlášeními není rozpor. Naopak, druhé dokonce míří k prvnímu. Dokonce se lze domnívat, a množi výkladuji jsou toho názoru, že dveřník učinil vše, neboť jeho povinností, že totež „víc“ je snad i mezerou v jeho plném službě. Ačkoliv dveřník přísně dbá přesnosti a je si vědom významu služby („Já jsem mocný“) zachovává úctu k nadřízeným („Jsem pouze nejnižší dveřník“), není úplatný („Jen proto, aby sis nemyslel, že něco zanedbáváš“), jedná velice vlivně a nevystupuje jako výhradně úřední osoba. Hned na počátku příběhu zažertuje, když přes výslovný zákaz muže vybízí, aby vešel do dveří, a pak ho nepoše pryč, nýbrž mu dá, jak se praví, stoličku a dovolí mu usadit se stranou dveří. Trpělivě a lítá snáší mužovo doprošování; pomáhá mu výslechy a dotazy; blahosklonně přijímá dárky a s vrouzenou velkomyslností přehlíží mužovy kletby. Ne každý dveřník by se zachoval takto. A nakonec, když muž těsně před smrtí jen pokyne, skloní se k němu, aby mu dal přiležitost položit poslední otásku.

K.: Znáš ten příběh lépe než já. — Myslím tedy, že muž nebyl oklamán?

KNÉZ: Existuje mnoho výkladů. Podle některých byl dokonce oklamán dveřník.

K.: To je přinejmenším přehnané.

KNÉZ: Proč? Dveřník zachází s mužem jako s člověkem podřízeným, ale ve skutečnosti je on podřízen jemu. Muž v venukově je svoboden, může jít, kam chce, jen vchod do zákona je mu zakázán, a nadto jediným člověkem, dveřníkem. Naproti tomu dveřník je službou vázán, nesmí se vzdálit od brány, a podle všeho nesmí ani překročit její práh, i když by chtěl. Neslouží všeobecně zákonom, ale přímo

tomuto vchodu, a tedy i muži, jemuž je vchod určen, po mnoho let takto sloužil zřejmě zbhádarma, čekají na příchod muže, který přišel dobrovolně, tedy až když se mu zachtělo.

I konec dveřníkovy služby je určen koncem mužova života, dveřník tedy zůstává do poslední chvíle muži podřízen. A říká-li dveřník posléze: „Tedy jdu a vchod zavřu“, kterak jej muž zavřít, když se na počátku praví, že brána k zákonom je otevřena jako vždy? A v samotném ukončení příběhu, tak se aspoň množí domnívají, stojí dveřník svým věděním rovněž pod mužem, neboť muž vidí záři tryskající z bran zákona, zatímco dveřník jako dveřník stojí zřejmě zády ke vchodu, a žádnou změnu nepozoruje.

K.: Snad. Odůvodněno je to dobré. Snad byl dveřník oklamán, ale v tom případě jeho klám oklamal i muže. Dveřník možná nebyl podvodníkem, ale určitě to byl hlipák, kterého měli vyhnat ze služby. Tvůj příběh —

KNÉZ: Můj příběh nedává nikomu právo dveřníka soudit. Ať se jeví jakýkoliv, je dveřník přece jen sluhou zákona, náleží tedy k zákonom a lidský soud ho nikdy nepostihne. Pochybouvat o jeho hodnosti by znamenalo pochybovat o zákoně.

K.: To znamená, že všechno, co dveřník pravil, můžeme pokládat za pravdu. A to vyvrací sám příběh. A to mi ty sám dokázal.

KNÉZ: Já ti dokázal jenom jedno! Nemusíme všechno pokládat za pravdivé. Musíme to pokládat za nutné.

K.: Smutná bilance. Lež se nastoluje jako světový řád. (Pauza) Je pozdě. Musíme být blízko hlavního vchodu?

KNÉZ: Ne. Daleko od něho. Už chceš odejít? K.: Čekají mě v bance. Jak se dostanu ven? (K. odchází. Kněz za ním volá)

KNÉZ: Podél zdi, drž se pořád zdi, na konci najdeš východ.

(K. odchází)

K. (zaráží se): Počkej!

KNÉZ: Čekám.

(Pauza)

K.: Chtěls ještě něco — ode mne?

KNÉZ: Ne.

Třetí návštěva u advokáta

K.: (klepe. Vstup. Block se svíčkou v ruce, v domácích šatech, ne-li ve spodním prádle. Lenka v kombiné zmizí v dalších dveřích). Vy jste tu zaměstnán?

BLOCK: Nikoliv, prosím. Pouze návštěvou, za účelem jednání, pan advokát mě zastupuje —

K.: (ho zarazí výmluvným pohledem. Pauza)

BLOCK: (pochopí a začne si upravovat zevnitř řeček): Promiňte — já —

K.: Jmenujete se?

BLOCK: Block. Obchodník Block.

K.: To je vaše pravé jméno?

BLOCK: Zajisté, nač bych, prosím —

K.: Dobrě, dobrě. (Block chce odejít) Jen se posadte. (Block se posadí) Dávno vás pan advokát zastupuje?

BLOCK: Víc než pět let — tady, jestli ráte, mám všechno přesně sepsané — můj proces začal hned po manželčině smrti, ano, dle než půl šesta roku.

K.: Příkladně věrný klient.

BLOCK: Probaba — ne? Vy to víte? Ježíškriste, neprozradte mě —

K.: Copak nemám prozradit?

BLOCK: Vy — jste — nic

K.: Nevěděl. Tak co nemám prozradit?

BLOCK: Ježíškriste, ježíškriste —

K.: Chci to vědět!

BLOCK: Ježíškriste —

K.: Mluvte!

(Pauza)

BLOCK: Má m kromě pana advokáta ještě jiné advokáty.

K.: (zklamán, rozesměje se): Na tom přece není nic zlého!

BLOCK: Nesmí se to. A nejpřísněji je zakázáno najímat pokoutní advokáty. Já jich mám pět.

K.: Pět pokoutních advokátů?

BLOCK: S šestým vyjednávám.

K.: A všechny potřebujete?

BLOCK: Kdo nechce proces prohrát, nesmí zanedbat ani jednu zdánlivou malíckost, která by mu třeba mohla prospět. Já na proces vynaložil celou hotovost, provozní kapitál, všechno, dřív jsem měl podnikové kanceláře přes celé patro, dneska pracuju v kamráku v zadním traktu, bez personálu,

s jedinou pomocnou silou. A k tomu to věčné vysedávání u soudu, je to ztráta času, pane, a dřina, sám ráte vědět, jak se tam těžko dýchá —

K.: Jak víte, že já tam byl?

BLOCK: Viděl jsem vás, prosím, procházet čekárnu. Sedím tam skoro denně.

K.: Měl bych tam taky zaskočit — aspoň tu a tam. Sotva mě přijmou tak uctivě jako tenkrát, pokládali mě za nějakého soudce, asi, bůhvíproč.

BLOCK: Ne, to my věděli, že jste obžalovaný a že budete — (Block se zarazí)

K.: Že budu co?

BLOCK: A to jsou hlouposti. Raťte rozumět, lidi, když dny a týdny vystávají vedle sebe a pořád přetírájí svoje případy, ztrácejí už jaksi soudnost a z věčně nejistoty propadnou nakonec babským pověřením. Tak prý se podle obličeje a podle rtů pozná, jak proces toho kterého dopadne. Hloupost, jak říkám, taky to většinou neklape, ale ten člověk, co jste ho oslovil, prý poznal podle vašich rtů, že budete brzo odsouzen.

K. (gesto)

BLOCK (oprava): A zároveň si přečet znamení — na vašich rtech — že bude brzo odsouzen i on. Proto ze sebe nevypravil kloudný slovo. (K. si prohlíží rty zrcátkem) Hlouposti, jak ráte —

K.: Co je na nich zvláštnho? Já nic nevidím.

BLOCK: Taky ne, taky ne. Nic. Vůbec nic. Hloupé pověry.

K.: Sou to hloupé pověry. Halucinace, chorobné představy lidí — kteří nedovedou jednat — ale jen čekat, čekat, čekat, čekat — (K. vytřhne dveře. Z nich vyběhne — prý ze scény — Lenka v kombiné) Lenka je vaše — slečna?

BLOCK (záporné, zděšené gesto): Proboha! (Vtom vstup obléčené Lenky, nese talíř s polévkou)

LENKA: Miláčku.

K.: Dobrý večer. Bylas v košili.

(K. zahroutí Lence ruku, Lenka zaípí, zároveň K. obejmé)

LENKA: Já ti to vysvětlím, pojď vedle.

K.: Nechci, abys mě lsfala a nechci jít vedle, mluv tady!

LENKA: Svlékni si kabát, pojď, advokát dostal záchvat, všechno ti —

K.: Tak mu dones polívku! Utíkej! (Vjraží ji talíř z rukou) Nebo je tady pro toho? (Gesto na Blocka)

LENKA: Tak mi přece pomoz, Rudi, nevidíš, co si myslí, nech už tu svíčku, proboha, co mám ježíš dělat, co už mám dělat!

BLOCK: Není proč žárlit, pane, aspoň já bych nevěděl.

K.: Já taky ne.

LENKA: Já se pana Blocka ujala, je největší advokátku klient, ale advokát ho nemá rád — snad právě proto — ani cítit ho nemůže, vidí Rudi, přijímá ho, jen když má dobrou náladu. Co já se tím natrápím: ohláším pana Blocka, teď, říkám si, bude ta prává chvíle,jenže advokát se rozhodne přijmout ho až za dva za tři dny, kdy tu Rudi zrovna není, a to je konec, všechno abychom začali znova. A tak jsem panu Blockovi říkala, zůstávejte tu na noc — kolikrát si pro něj advokát poslal v noci — abyste byl pořád v pohotovosti. Stává se ovšem, že si pro něj advokát pošle, obyčejně v noci, ale když zjistí, že je Rudi připraven, zase rozkaz odvolá, řekněte sám, pane Blocku? Proto zde Rudi přespává —

K. A jistě rád!

LENKA: Rád! Pojd' sem! K nozel K noze! A zpátky! Pomalu, zpátky! Znovu! Na peluch! Ukaž pánovi kde nocuješ! Na pelech! Rudi!

K.: Ulož pána, klíč snad nepotřebuje!

LENKA: Blbče! Ty můžeš k advokátori, kdy chečeš, ty můžeš! Přes den, večer, po půlnoci, když je mu zle, ale to je pro tebe samozřejmé, ty nevíš, že to pro tebe zařídili tvoji přátelé, já, nikdo jiný, já, já, já — ale já to udělala a dělám ráda, ale nemusíš mi za to děkovat, já nestojím o tvoje děkování, poďkuj se, komu chceš, mně ne, já si to zakazuj —

K.: Já jsem jeho klient. Máš mu proto každý den nejdřív děkovat a potom žebrat anebo obrácenč?

LENKA: Svlékni si kabát. Josefe, miláčku, svlékni si kabát. Já ti to řeknu. Já ti to řeknu. Všechno ti řeknu. Já ti —

K.: Ztratil jsem trpělivost a zájem o tuto službu. Propouštěm pana advokáta.

BLOCK: Ježíškriste!

LENKA (oněmí)

K.: Nepřeji si, aby mě nadále zastupoval. Definitivně.

(K. běží ke dveřím, Lenka se snaží zadržet ho, Block zachraňuje Lenku. K. je rychlejší, v poslední chvíli vnikne k advokátori a zavře dveře)

ADVOKÁT: Obtěžovala vás? Je to dítě, nesmíte se na ni zlobit. Obžalovaný Lence neobyčejně impozují, zamíjuje se do každého a prožívá pak hotové romány, doveďte si představit — v jejím věku. Sám kolikrát neodolám a dovolím jí, aby mi o těch historických vypravovala, a není to, ani z odborného hlediska nezájimavé: obžalovaný totiž, jak zjišťuje — aniž proto mám vědecké vysvětlení — působí na ženu zvláště krásou, a řekl bych přitažlivost. Obžalobu se sice jejich vzezření nemínil, zejména když mají dobrého advokáta, ruší je proces minimálně — ale přesto — a zde snad můžeme hledat zdůvodnění — jen zkoušený a citlivý člověk rozezná jednoho mezi tisící. Jsou totiž ze všech nejkrásnější. Nezkrásněli vinou — to jako advokát nemohu připustit, všichni přece nejsou vinni; také ne trestem, protože ne každý bude potrestán. Krásou je obdarilo samo řízení, které proti nim bylo zahájeno, ono z nich vyzařuje, samozřejmě s různou intenzitou, ale ze všech bez rozdílu, i ten nejbídnější panchart se stane úplným krasavcem: podívejte třeba na toho Blocka!

K.: Přišel jsem vám oznámit, že vám s okamžitou platností odnímám zastupování v mé věci.

ADVOKÁT: Prosím?

K.: Rozuměl jste dobře.

ADVOKÁT: Jak si přejete, můžeme projednat i tento návrh.

K.: To není návrh, to je definitivní rozhodnutí.

ADVOKÁT: Váš strýček je můj přítel. A k vám jsem za tu dobu — nemám se zač stydět — rovněž pojal náklonnost, hlubokou a opravdovou.

K.: Děkuji vám, jenomže to nestací. Jsem příliš mlad a nezkušený, než abych se opovážil vnuccovat vám svoje mínění, ale soudím, že do procesu je třeba zasáhnout daleko různěji, než se stalo dosud.

ADVOKÁT: Ano, ano, jste netrpělivý.

K.: Nejsem netrpělivý. Víte dobře, jak málo mi na procesu zpočátku záleželo a vám jsem jej svěřil, jen abych vyhověl strýčkovi, on si zoufal — já na proces skorem ani nemyslel. Ale předpokládal jsem, že když bude o proces pečovat advokát, zhavím se

i těch nejmenších starostí. Stal se však pravý opak. Nikdy na mne proces nedoléhal tak těžce, jako od doby, kdy mě zastupujete.

ADVOKÁT: Od určitého stadia se v procesu neděje už nic podstatně nového. — Ale vy mi nedůvěřujete a já do procesu vložil celou energii, všechno jsem dělal sám, poznal jsem, že sebemenší maličkost nesmím přenechat nikomu jinému, nemám-li se prohřešit na vás a na úkolu, jak jsem si předsevzal. Opravdu mi mou práci neulehčujete.

K.: Lituju.

ADVOKÁT: Snad je to tím, že se s vámi jako s obžalovaným zachází příliš dobře, přesněji řečeno nedbale, totiž zdánlivě nedbale. Měl byste znát jiné případy.

K.: Promiňte, ale —

ADVOKÁT: Nevěříte? (Zavolá) Blocku! — Snad je opravdu lepší být v okovech než na svobodě. (Vejde Block a za ním Lenka. Block postává rozpačité u dveří. — Pauza)

BLOCK: K službám.

ADVOKÁT: Co chceš?

BLOCK: Neráčil jste mne volat?

ADVOKÁT: Ano. Ale přesto přicházíš nevhod. Vždycky přicházíš nevhod.

(Pauza. Lenka jede ke K.)

BLOCK: Mám odejít?

ADVOKÁT: Teď už zůstaň.

BLOCK (se roztrcese):

ADVOKÁT: Včera jsem byl u Třetího soudu, svého přetele, a povědom se mi stočit řeč na tebe. Víš, co řekl Třetí soudce?

BLOCK (říše se hrůzou, neschopen odpovědět)

ADVOKÁT: Víš, co řekl?

BLOCK (totéz):

ADVOKÁT: Chceš to vědět, nebo ne?

BLOCK (koktá): — Prosím —
(K. pobouřené vyletí na Blocka)

K.: Co to děláš?

(Block zděšen znovou oněmí. Advokát ho okřikne, jako by Kovu větu byl pronesl on)

ADVOKÁT: Kdo je tvůj advokát?

(Block jako na povel napadne Josefa K.)

BLOCK: Jak to se mnou mluvíte? Co si to dovolujete? Jeho proces se dá počítat na hodiny a on,

jelimánek, si houkne na mne, na člověka, který má proces už pět let a dopodrobna prostudoval všechny soudní zvyklosti a vě, co si žádá slušnost a povinnost. A ke všemu před panem advokátem, tady, kde jsme oba trpěni jen z milosti pana advokáta!

K.: Ty pse!

ADVOKÁT (Blockovi): Kuš!

(Block zmlkne. Advokát se jakoby zhroutí na lůžku) LENKA (Kovi): Pust.

(Lenka se vymkne Kovu a běží k posteli pomocí Blockovi. Sedí u advokáta a diriguje Blocka, aby advokátori polibil ruku. Block se plazí k posteli, libid ruku, advokát nereaguje. Pauza)

ADVOKÁT: Jak se dnes choval?

LENKA: Byl hodný a pracovitý.

ADVOKÁT: A co dělal?

LENKA: Aby mě nerušil při práci, zamkla jsem ho do pokoje pro služku. Klečel tam na posteli — dívala jsem se na něj občas klíčovou dírkou, rozevřel si na okně spisy, které jsi mu půjčil a četl si v nich. Okno vede do světlíku, skorem tam není vidět, ale on si přesto četl, mohu tedy, myslím, říci — že byl poslušný.

ADVOKÁT: A rozuměl tomu, co četl?

LENKA: Na to se neodvážuji dát zcela určitou odpověď. Každopádně jsem viděla, že četl důkladně celý den jednu stránku a ukazoval si v knize prstem. Přitom neustále vzduchhal, jako by ho čtení velmi namáhalo. Zřejmě ty spisy, které jsi mu půjčil, ižko chápe.

ADVOKÁT: To je samozřejmé. Ani nemyslím, že by z nich mohl něco pochopit. Mají mu dát pouze matnou představu o obtížnosti boje, který jako advokát vedu. A za koho? Za — držte se, lidíčky — za pana Blocka! (Pauza) Studioval, říkáš, nepřetržitě!

LENKA: Skorem nepřetržitě. Jenom jednou po prosil o vodu, podala jsem mu sklenici okénkem, měl asi žízeň. V osm večer jsem ho pustila a dala mu něco k jídlu.

ADVOKÁT: Chválíš ho, dobře. Ale soudce se o něm vyjádřil nepříznivě.

LENKA: Nepříznivě? Je to možné?

ADVOKÁT: Nepříznivě. Byl dokonce dotčen, hned jak jsem začal o Blockovi mluvit. „Nemluvme o Blockovi,“ řekl. „Je to můj klient,“ odpověděl

jsem. „Block vás využívá,“ soudce na to, „a vy mu to trpíte.“ „Jsem odlišného názoru, když dovolíte,“ namítl jsem, „a nepokládám Blockovu věc za ztracenou. Block je v procesu neobyčejně svědomitý. Pravda, osobně není příjemný, neumí se chovat, páchne a je špinavý, ale pokud jde o proces, nemohu mu vytknout jedinou chybku.“ Úmyslně jsem přeháněl, samozřejmě. A soudce řekl: „Block je prohnaný, získal zkušenosti a doveče svůj proces, protahovat. Ale i kdyby byl desetkrát prohnanější, zůstane v jádře nevědomý a hloupý: nepřišel ani na to, že jeho proces vůbec ještě nezačal, ještě se neozval zvoněk, kterým se proces zahajuje.“

BLOCK (*se znovu roztrše a vstydí*)

ADVOKÁT: Lehnil! A klid! Člověk nemůže načít větu, aby ses hned nevyjevil, jako by pronášel

tvůj konečný ortel. Co soudce řekl, to se tě vůbec netýká. Ještě jsi naživu a pod mou ochranou, tak co se klepeš! Takhle osvědčuješ svou důvěru ve mne, tady, před mým klientem? Styd' se!

BLOCK (*klesá na zem*)

ADVOKÁT: Opakoval jsem výrok jednoho soudce, nic víc. A ty nevíš, kolik nejrůznějších a často protichůdných názorů vzniká kolem každého procesu? To ses ještě nenaučil? Podle názoru tohoto soudce začíná proces zazvoněním. Nemohu ti vypočítávat všechny názory, podle kterých se soudní řízení zahajuje zcela jinak: stejně by sis je nezamatoval.

BLOCK (*se svíjí na zemi*)

ADVOKÁT: Nehraj si s tím kobercem a poslouchej, co ti říkám.

Poprava

(*K. na ulici, kde čekají 1. a 2. hlídací*)

K.: Pro mne? (*Hlídač rozpačitě přikývnou a zdvořile se blíží. K. tiské hlídacům*) Na kterém divadle vy vlastně hrájete? (*Rozpaky u hlídaců. Pak ho hlídaci chtějí vzít mezi sebe. K. odtáhne ruce*) Děkuju, půjdou sám. (*Cesta, potkávání lidí. Dojdou na místo popravy. — Poprava — K. klesá*)

1. HLÍDAČ: Hotovo

2. HLÍDAČ (*soucitně*): Jako pes.

Konec

DIVADLO

Řídí Milan Lukeš

s redakčním kruhem:

Eva Balvínová, Jaroslav Boček, Jindřich Černý,

Jan Grossman, Zdeněk Hořnek, Milan Obst, Jana Patočková

Jiří Pittermann, Leoš Suchářpa (zástupce vedoucího redaktora)

Ivan Vojtěch, Jaroslav Vostrý

Tajemnice redakce Marie Lakatošová

Obálka a grafická úprava Libor Fára

Vydává Svat československých divadelních umělců.

Redakce Praha 1, Národní třída 9,

telefon 239051, 237651.

Tiskne Polygrafia 3, n. p., závod Jiřího Dimitrova v Praze 7.

© Divadlo 1966

Vychází desetkrát do roka. Roční předplatné 50 Kčs.

Jednotlivá čísla 5 Kčs. Rozšiřuje Poštovní novinová služba.

Informace o předplatném podá a objednávky přijímá každá pošta i doručovatel.

Objednávky do zahraničí vyřizuje PNS – ústřední expedice tisku,

odd. vývoz tisku, Jindřišská 14, Praha 1.

Rukopisy předány k sazbě 1. května 1966.

F-07*60123